

Projekt Godt Begyndt:

Evaluering af sprogudviklingsindsats
i Lolland Kommunes dagtilbud

Evalueringsrapport udarbejdet af:
UC SYD, Forskning og udvikling
Oktober 2020

PROJEKT GODT BEGYNDT:

Evaluering af sprogudviklingsindsats i Lolland Kommunes dagtilbud

Evalueringsrapport udarbejdet af:
Lene Illum Skov og Christina Hvas Andersen
UC SYD, Forskning og udvikling

Støttet af: Den A.P. Møllerske Støttefond

Indholdsfortegnelse

Resumé:	3
Indledning	4
Læsevejledning.....	4
1. Baggrund	5
Målgruppe(r)	5
Projektets aktiviteter.....	6
Projektets mål	7
2. Evalueringsdesign	9
Kvantitativ dataindsamling	10
Kvalitativ dataindsamling	11
Datamaterialet	12
Metodiske overvejelser	13
3. Indsatsteori	15
Indsatsteoriens centrale elementer	16
Opsamling på indsatsteorien	19
4. Analyse	20
Tema 1: Kompetenceudvikling af medarbejdere.....	20
Tema 2: Det tværfaglige samarbejde.....	22
Tema 3: Biblioteksdage og kulturkuffert.....	24
Tema 4: Forældresamarbejde	31
Tema 5: Børnenes sproglige udvikling og trivsel	33
Tema 6: Projektets organisering	36
5. Konklusion og perspektivering	38
Anbefalinger.....	39
6. Litteraturliste	41
Bilag 1: SMART-mål	42
Bilag 2: Skema til inspiration til forældresamarbejde	44

Resumé:

Godt begyndt: Evaluering af sprogudviklingsindsats i Lolland Kommunes dagtilbud.

Baggrund

Projekt Godt begyndt startede op ved udgangen af 2017 med afslutning i efteråret 2020. Det 3-årige projekt blev gennemført mellem LollandBibliotekerne, Område Nakskovs 35 dagplejere samt vuggestuepædagoger i tæt samarbejde med Nationalt Videncenter for Læsning.

Projekt *Godt begyndt* har arbejdet med følgende interagerende elementer:

- Biblioteket som fysisk ramme
- Kulturelle stimuli som indsats via kulturkuffert
- Systematisk tværfaglig kompetenceudvikling via aktionslæringsforløb faciliteret af Nationalt Videncenter for Læsning, samarbejde og videndeling mellem bibliotekarer, faglærte pædagoger og ufaglærte dagplejere
- Motivation af forældrene gennem udvidede indsats/aktiviteter, der knytter sig direkte til de læringsforløb som børnene præsenteres for på biblioteksdagene og i dagpleje/institution.

Evaluering af projekt Godt begyndt

Projektet er evalueret af UC SYD. Evalueringens primære fokus er, hvorvidt aktiviteter er blevet gennemført som planlagt, samt hvorvidt de forventede forandringer er indtruffet. Datagrundlaget i evalueringen består af tre online spørgeskemaundersøgelser blandt pædagogisk personale og forældre i projektet (før-, under- og eftermålinger). I hver måling har et sted mellem 77-90 forældre og 33-36 fra det pædagogiske personale deltaget. Endvidere er der indhentet kvalitativ data via interviews med projektarbejdsgruppen, telefoninterviews med 14 forældre, samt før- og efterinterviews med 4 dagplejere, 3 pædagoger og en sprogpædagog. Derudover inkluderes data fra sprog-vurderingerne gennemført i projektperioden, suppleret af oplysninger fra læringshjul.

Hovedresultater

- Dagtilbuddenes tilbud om udvidet forældresamarbejde er ikke formået at blive implementeret i projektperioden. Udfordringen er, at de forældre, som har mest behov for tilbuddet, er mindre tilbøjelige til at opsøge det.
- Da tiltaget udvidet forældresamarbejde støder på implementeringsproblemer, er det yderst vigtigt, at man når forældrene på anden vis f.eks. gennem kulturkufferten. Evalueringen viser, at ved projektets afslutning har under en fjerdedel af forældrene lånt en kulturkuffert, trods synlig informationsindsats fra det pædagogiske personale. De forældre, der har lånt en kulturkuffert, giver en positiv vurdering af tiltaget.
- Samarbejde på tværs mellem bibliotek og dagtilbud, særligt gennem biblioteksdagene, er vigtigt – især for personalegrupperne. Det har ikke været muligt at dokumentere en forandring på børnegruppen (utilstrækkelig data), men tiltaget vurderes positivt. At skifte de vant rammer ud og besøge biblioteket har haft betydning for både det pædagogiske personale, børn og forældre.
- Ledelsen skal være med fra projektets start – herunder også den decentrale ledelse på institutioner. Det er med til at sikre forankring og fremdrift.

Anbefalinger

I henhold til hovedresultaterne kan der formuleres følgende anbefalinger:

- Definer målgruppen præcist og fasthold denne (særligt forældre og børn).
- Bevar fokus på udvikling og udbredelse af kulturkufferten.
- Bevar og udvikl samarbejdet på tværs af faggrupper.
- Sikr ledelsesforankring på alle niveauer.

Indledning

Med projekt *Godt begyndt* ønsker Lolland Kommune at undersøge, hvordan kontinuerlige oplevelser og erfaringer med kulturelle tilbud og en fokuseret sprogindsats kan bidrage til at stimulere de 0-3-åriges sproglige- og dannelsesmæssige afsæt. Formålet er at udvikle børnenes sproglige og sociale kompetencer som en her-og-nu-effekt, men også som en effekt, der sidenhen kan vise sig i skolemæssige sammenhænge.

Projekt Godt begyndt startede op ved udgangen af 2017 med afslutning i foråret 2020. Det 3-årige projekt er gennemført i et samarbejde mellem LollandBibliotekerne, Område Nakskovs 35 dagplejere samt vuggestuepædagoger i tæt samarbejde med Nationalt Videncenter for Læsning. Projektet er støttet af Den A.P. Møllerske Støttefond, som har bevilget 1,7 mio. kr. til projektet. Af denne bevilling er ca. 8 % anvendt til evalueringsopgaven, herunder den afsluttende evalueringsrapport.

Evalueringen af projektet er gennemført af UC SYD v. Lene Illum Skov og Christina Hvas Andersen. Evaluator har fulgt projekt Godt begyndt gennem alle faser fra projektets opstart i 2017 til afslutningen i 2020. Dermed har det også været muligt at følge processen og se udviklingen fra idé til gennemførelse.

Det primære fokus for evalueringen er, hvorvidt aktiviteter er blevet gennemført som planlagt, samt hvorvidt de forventede forandringer er indtruffet. Men evalueringen demonstrerer også, at der ligger stor læring i at følge processen, hvor idéer bliver til handling og teori bliver til praksis.

Læsevejledning

Ud over det indledende resumé og indledning indeholder rapporten 5 kapitler. Kapitel 1 beskriver projektets baggrund, målgrupper, aktiviteter og mål. I kapitel 2 redegøres for projektets evalueringsdesign, dataindsamling samt metodiske overvejelser, og dernæst beskrives projektets indsatsteori i kapitel 3. Kapitel 4 indeholder analyser af projektets resultater struktureret omkring centrale temaer for projekt Godt begyndt. Evalueringsrapporten afsluttes med en kort opsamlende konklusion og perspektivering samt anbefalinger til, hvordan man fremadrettet kan bruge erfaringerne fra projekt Godt begyndt.

1. Baggrund

Lolland Kommune har et stort antal af børn med sproglige udfordringer. Obligatoriske sprogvurderinger, som laves på alle 3-årige børn, viser, at omkring 27 % af de sprogvurderede børn på Lolland har behov for enten en 'fokuseret' eller 'særlig' indsats set i forhold til en norm på landsgennemsnit, hvor tallet ligger på omkring 15 %. Det er således mere end en fjerdedel af børnene på Lolland, der har behov for en særlig tilrettelagt sproglig indsats.

På landsplan er der en tendens til, at børn af forældre med lav socioøkonomisk status generelt klarer sig dårligt i den obligatoriske sprogvurdering og i den nationale læstettest. Her har Lolland Kommune en særlig udfordring som en af Danmarks yderkommuner med et af landets laveste socioøkonomiske indeks, hvor borgernes økonomiske, sociale og kulturelle kapital generelt er udfordret, og hvor der er et behov for at bryde med en negativ social arv.

Gennem kulturelle oplevelser og målrettet fokus på børns sprog ønsker projekt Godt begyndt, at folde verden ud for børn, at give dem nysgerrighed på livet, motivere dem til at blive undersøgende og kunne udtrykke sig og at give dem fundamentet for lyst til læring.

Forskningsprojekter viser netop, at kunst og kultur er et væsentligt understøttende element i læringsmæssige sammenhænge. Derudover har kunst og kultur i høj grad også en værdi i sig selv som grundelement i individets kulturelle dannelse.¹ Adgang og kendskab til kunst og kultur er med til at oplyse individet og bidrage til, at individet udvikler evnen til fordybelse, evnen til at reflektere og analysere, evnen til at forholde sig til sin omverden samt mulighed for at indgå i lystbetonede interessefællesskaber.

I en politisk behandlet strategi om tidlig indsats sætter Lolland Kommune scenen for et øget fokus på indsatser i barnets tidlige år. Der nævnes to helt centrale strategiske målsætninger, som i høj grad er et afsæt for projekt Godt begyndt:

- Forpligtende tværgående samarbejde mellem børn- og ungeområdet og kulturinstitutioner
- Etablering af udvidet forældresamarbejde omkring barnets læring.

I projekt Godt begyndt ser man et forpligtende tværgående samarbejde mellem dagtilbud og LollandBibliotekerne. Sidstnævnte udgør en kulturinstitution. Igennem samarbejdet mellem bibliotek og vuggestue/dagleje understøttes børnenes adgang til kunst og kultur, og dermed det særlige fundament for lyst til læring. Dernæst er der i projektet fokus på optimeret forældredialog og udvidede indsatser rettet mod hjemmet som et uformelt læringsmiljø.

Projekt Godt begyndt tager således afsæt i Lolland Kommunes strategi om tidlig indsats, hvor målet er at skabe en stærk næste generation.

Målgruppe(r)

Den primære målgruppe for Projekt Godt begyndt er børn fra 0- 3 år, idet tidlig sprogindsats har vist sig at have en væsentlig betydning for børns sproglige udvikling og senere sproglige færdigheder samt i et større perspektiv at være et vigtigt led i at bryde den negative sociale arv.² I projekt Godt begyndt opererer man med to børnemålgrupper. Den generelle del af indsatsen er rettet mod alle børn, og i område Nakskovs dagtilbud er dette svarende til ca. 120-150 børn. Der er dog en enkelt del af indsatsen, der præsenteres som et tilbud til forældre om udvidet forældresamarbejde. Dette tilbud har især til formål at understøtte børn med sproglige udfordringer, eller børn der har brug for fokuseret eller særlig indsats. Denne målgruppe estimeres til at udgøre cirka en fjerdedel af børnene i område Nakskovs dagtilbud. Over projektets 3 år kan det estimeres, at over 200 børn i et vist omfang har været involveret i projektets aktiviteter.

---

¹ Kulturstyrelsen; 'En barndom rig på kunst giver samfundsøkonomisk bonus' http://slks.dk/fileadmin/user_upload/4_kap_3_2.pdf

² Danmarks Evalueringsinstitut:www.eva.dk,(2011), *Fælles indsats for sproget. Evaluering af særlige sprogindsatser for treårige.*

Projekt Godt begyndt har fra begyndelsen haft en forståelse af, at læring og udvikling sker gennem børns deltagelse i gode læringsmiljøer – det handler om det formelle læringsmiljø, som børn møder i deres dagtilbud, og det uformelle læringsmiljø, som udgøres af hjemmet. Igennem det formelle læringsmiljø er den sekundære målgruppe derfor pædagoger, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere og dagplejere, dvs. det pædagogiske personale i Område Nakskovs dagtilbud i hhv. vuggestue og dagpleje. Denne gruppe på 52 medarbejdere har indgået i et kompetenceudviklende aktionslæringsforløb v. Nationalt Videncenter for Læsning.

Derudover udgør forældrene en del af det uformelle læringsmiljø. Der har igennem projektet været fokus på motivation af forældrene til at arbejde yderligere med barnets læring og konkret sprogstimulering.

Projektet fokuserer ligeledes på forpligtende tværgående samarbejde mellem børn- og ungeområdet og kulturinstitutioner - i dette tilfælde med biblioteket. LollandBibliotekerne indgår dermed som en ressource i projektet, men bibliotekspersonalet udgør også en målgruppe, idet 3 bibliotekarer sammen med det pædagogiske personale har deltaget i det ovennævnte kompetenceudviklende aktionslæringsforløb v. Nationalt Videncenter for Læsning.

Projektets aktiviteter

Projekt Godt begyndt arbejder med flere interagerende elementer:

- Systematisk tværfaglig kompetenceudvikling via aktionslæringsforløb faciliteret af Nationalt Videncenter for Læsning, samarbejde og videndeling mellem bibliotekarer, faglærte pædagoger og ufaglærte dagplejere
- Biblioteket som fysisk ramme
- Kulturelle stimuli som indsats via kulturkuffert
- Motivation af forældrene gennem udvidede indsatser/aktiviteter, der knytter sig direkte til de læringsforløb som børnene præsenteres for på biblioteksdagene og i dagpleje/institution.

De ovenstående elementer udgør selve byggestenene for projekt Godt begyndt og er derfor også evalueringens afsæt. Hvert element beskrives kort i afsnittene herunder. Det skal i denne sammenhæng pointeres, at enkelte aktiviteter er justeret undervejs i projektførelsen, og der tages her afsæt i den oprindelige beskrivelse af aktiviteterne.

Systematisk tværfaglig kompetenceudvikling via aktionslæringsforløb

Projektet indledes med et kompetenceudviklende aktionslæringsforløb v. Nationalt Videncenter for Læsning. 21 pædagoger, 31 dagplejere og 3 bibliotekarer deltager i kompetenceudviklingskursus med Nationalt Videncenter for Læsning. I alt gennemføres 5 temadage med faglige oplæg om literacy³ og sprogstimulerende arbejde med mindre børn med mulighed for fælles sparring og videndeling. I tidsrummet mellem temadagene gennemfører deltagerne selvvalgte aktionslæringsforløb med fokus på sproglig udvikling, f.eks. med udgangspunkt i lyd, ordforråd, rim eller fortællinger.

Nationalt Videncenter for Læsning bidrag til projektet indbefatter:

- Facilitering af aktionslæringsforløb: faglige input om tidlig literacy, forældreinvolvering samt: dialog med og motivation af forældre
- facilitering af temamøder
- Inspiration til sprogstimulerende tiltag
- Sparring og motivation af både dagplejere, pædagoger og bibliotekarer i forhold til at arbejde med børns sproglige udvikling
- Erfaringsopsamling
- Formidling af projektet

---

³ Literacybegrebet dækker her over den samlede sproglige kompetence (læse, lytte, tale, skrive).

Aktionslæringsforløbet er ikke direkte en del af evalueringens fokusområder.⁴

Biblioteket som fysisk ramme

Der tilrettelægges et forløb med faste biblioteksdage med henblik på at udvikle børnenes kulturelle dannelse og stimulere deres naturlige interesse for at tilegne ny viden.

Det pædagogiske personale mødes på biblioteket med en lille gruppe børn. Hver gruppe af børn får sammen med deres pædagoger og dagplejere en dag på biblioteket hver 3. uge, hvor børnene deltager i forskellige actionslæringsforløb. Dvs. både det pædagogiske personale og bibliotekarerne arbejder her med den viden, de har fået på kompetenceudviklingsdagene med Nationalt Videncenter for Læsning. Efter hver biblioteksdag arbejdes videre med actionslæringsforløbet i dagplejehjemmet og i vuggestuen.

Formålet med biblioteksdagene er at bringe pædagoger, dagplejere og bibliotekarere sammen om et fælles fagligt afsæt og skabe et rum for refleksion af det didaktiske arbejde med 0-3-årige.

En del af biblioteksdagene indbefatter også, at relevante kulturelle tilbud, heriblandt bibliotekets mange familie- og børnearrangementer, kan blive formidlet aktivt over for målgruppen – herunder også forældrene. Nogle er måske ikke brugere af og har kendskab til kulturelle tilbud i kommunen, og for nogle er bøger heller ikke en naturlig del af hjemmemiljøet. Når biblioteksdagen er overstået, hentes børnene af deres forældre på biblioteket. Dermed får forældrene også førstehåndskend- skab til biblioteket og biblioteksdagene.

Kulturkuffert

Kulturkufferten er et tiltag, der er rettet mod forældrene, som et redskab til at styrke børnenes sproglige udvikling. Den kan frit lånes og følges som minimum af en kort skriftlig vejledning eller introduktion.

Kulturkufferten er sammensat af biblioteket og indeholder f.eks. et lille udvalg af bøger, et musik- instrument, en folder med gode idéer aktiviteter samt program for bibliotekets aktiviteter, eksem- pelvis forestillinger eller særlige forløb for børn. Indholdet i kufferten justeres løbende, således at bøger udskiftes, og foldere om aktiviteter holdes opdateret.

Motivation af forældrene gennem udvidede indsatser/aktiviteter

Forældre motiveres til at understøtte deres barns læring, sproglige udvikling og trivsel gennem målrettet forældredialog med vejledning og konkrete forslag til, hvordan de hjemme med små greb kan være med til at gøre en forskel for deres barns læring og sproglige stimulering. Forældredialog er et indsatsområde, som er særligt henvendt til det pædagogiske personale, men også biblioteks- personalet forventes i øget omfang at indgå i dialog med forældre, når de besøger biblioteket.

De forældrerettede tiltag omfatter bl.a. info - og forældredage og daglig dialog. Derudover etable- res en forbindelse mellem forældrene og biblioteket ved at forældre afhenter børnene på bibliote- ket i forbindelse med biblioteksdagene.

I dagtilluddene oprettes 'udvidet forældresamarbejde' som et særligt tilbud til forældrene. Tilbud- det vil være tilgængeligt for alle, men er primært rettet mod forældre, hvis børn har sproglige ud- fordringer eller brug for fokuseret/særlig indsats.

Projektets mål

Projektets mål er, at børn i alderen 0-3 år introduceres til og involveres i kulturelle aktiviteter, der motiverer og stimulerer børns dannelsesmæssige og sproglige kompetencer, så børnenes sprog- lige kompetencer når op på landsgennemsnittet.

---

⁴ Evalueringen behandler kompetenceløft som et generelt tema. Der spørges overordnet ind til det kompetenceudvik- lende actionslæringsforløb i forbindelse med interviews, men nærværende evaluering har ikke til formål at kvalitetssikre NVLs actionslæringsforløb.

I projektperioden er målet, at der kan måles progression i:

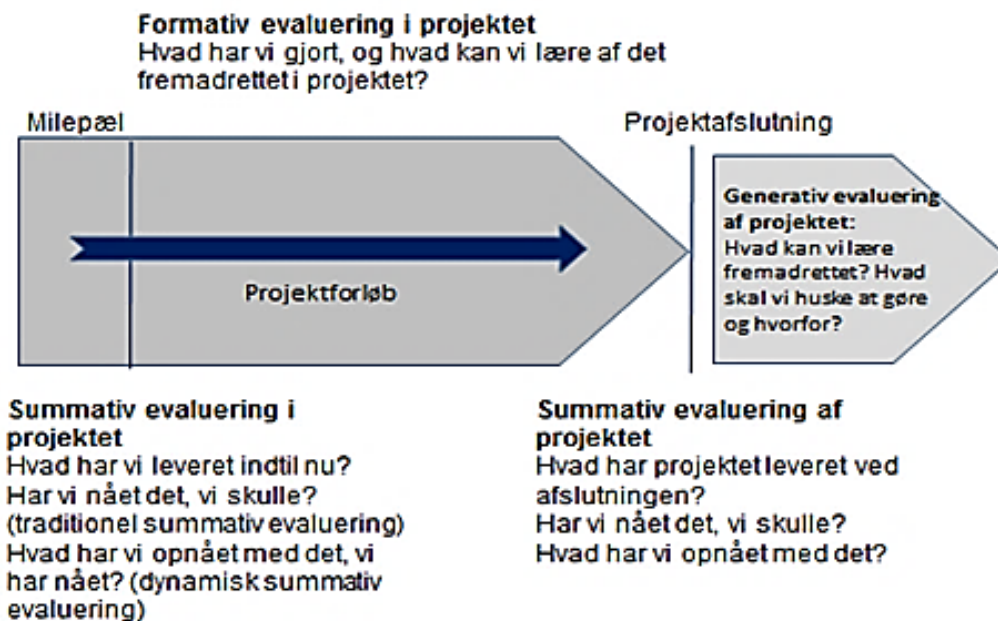
- 3 og 5 års sprogvurderinger
- børns trivsel i dagtilbud
- antallet af forældre, som tager imod tilbuddet om 'udvidet forældresamarbejde' med sideløbende læringsaktiviteter i hjemmet, øges i takt med medarbejdernes kompetenceudvikling.

Disse 3 konkrete mål var udarbejdet ved projektets opstart. Foruden de ovenstående mål inkluderer projektet også SMART-mål. SMART-mål er: Specifikke, Målbare, Accepterede, Realistiske og Tidsbegrænsede mål. SMART-målene er formuleret undervejs i projektet, da man har brug for indgående kendskab til de specifikke indsatser og deres implementering, for at målene er tilstrækkeligt retvisende og realistiske. De endelige SMART-mål for projekt Godt begyndt blev fastlagt i december 2019, og de specificeres i bilag 1.

2. Evalueringsdesign

Evalueringens primære fokus er, hvorvidt de beskrevne aktiviteter er blevet gennemført som planlagt, og hvorvidt de ønskede mål er opnået. Evalueringsdesignet for projekt Godt begyndt har derfor fokus på målopfyldelse. Men evalueringen har også indbefattet procesunderstøttelse i form af løbende procesevaluering, ligesom der i evalueringen er fokus på, hvad man har lært, og hvordan det kan bruges fremadrettet. Dermed er der flere aspekter i spil.

Nedenstående model illustrerer de evalueringsteoretiske begreber.

Den del af evalueringen, som omhandler målopfyldelse, indbefatter primært kvantitative data i form af sprogurderinger og læringshjælper, men der anvendes også spørgeskemadata indhentet specifikt til projekt Godt begyndt. Fokus er her på de formulerede projektmål samt SMART-mål.

Den del af evalueringen, der har fokus på processen og læringsperspektivet, tager derimod primært afsæt i kvalitative data i form af interviews men baserer sig også på skriftlige kilder f.eks. projektbeskrivelsen og statusrapporter.

En central del af evalueringen omhandler selve formuleringen af SMART-mål. For bedre at skabe et overblik over projektet og formulere relevante, retvisende mål udarbejdes en indsatssteori. En indsatssteori er en beskrivelse af projektets primære bestanddele, herunder sammenhænge mellem aktiviteter og mål. I denne beskrivelse tages også højde for de virksomme mekanismer og betingede effekter. I nogle tilfælde sker det, at projektet udvikler sig fra idéfasen til gennemførselsfasen. Her kan man igennem arbejdet med indsatssteorien fremhæve, hvilke justeringer der er foretaget og hvorfor. Man kan dermed også få et overblik over, hvilke dele af indsatsen, det giver mening at formulere mål på. På den måde udgør indsatssteorien evalueringsgrundlaget.

Evalueringsgrundlag

I evalueringen af projekt Godt begyndt belyses det, hvilken betydning de enkelte indsatser har haft i forhold til projektets målsætninger. Evalueringen er baseret på en indsatssteori, som er en systematisk metode til at beskrive virkningen af de indsatser, som afprøves i projektet. Der er fokus på både processer og resultater (Dahler-Larsen & Krogstrup, 2004).

En indsats er baseret på nogle begrundede antagelser, teoretisk og erfaringsmæssigt, om, hvorfor lige én bestemt indsats kan frembringe et bestemt resultat. Således tages der afsæt i den forskning, de tiltag og indsatser, der foregår på området inden for tidlig sprogudvikling, såsom indførelse af pædagogiske læreplaner (2004), sprogvurdering (2007), Sprogpakken (2012), Den styrkede læreplan med opdaterede læreplanstemaer (2018), og ligeledes Udspil om fremtidens pædagoger (2019).

Indsatsteorien udgør evalueringens grundlag, idet der gennem indsatsteorien er fokus på de indsatser og aktiviteter samt forestillinger og antagelser, der begrunder processen. Evalueringen handler om at forstå, hvad der virker for hvem, under hvilke omstændigheder.

Via data fra forskellige kilder efterprøves indsatsteorien. Man undersøger, om de konkrete aktiviteter er blevet udført, om alle betingelser er opfyldt, og om det endelige mål er nået. Hvis aktiviteterne er udført, alle betingelser er opfyldt, men det endelige mål ikke opnås, betyder det, at indsatsteorien er forkert eller kræver justering. Men hvis målet ikke opnås, fordi aktiviteterne ikke er udført, eller betingelserne ikke er opfyldt, da vil indsatsteorien fortsat kunne være rigtig. I dette tilfælde er det indsatsen, men ikke indsatsteorien, som kræver justering.

I de efterfølgende afsnit beskrives hhv. den kvantitative og kvalitative dataindsamling. Dernæst vil kapitel 3 indeholde en beskrivelse af indsatsteorien for projekt Godt begyndt.

Kvantitativ dataindsamling

Den kvantitative dataindsamling inkluderer data fra sprogvurderinger og læringshjul samt spørgeskemaundersøgelser udarbejdet specifikt til projekt Godt begyndt.

Sprogvurderinger

I projektperioden er målet, at der kan måles progression i 3 og 5 års sprogvurderinger. Ved projektstart er 3 og 5 års sprogvurderinger derfor anvendt som baseline. Måleværktøjet anvendes allerede i Lolland Kommune og danner bl.a. basis for dialog og indsatser ift. børnenes sproglige udvikling. I evalueringsrapporten er der fokus på den endelige progression fra projektets begyndelse (2018) til projektets afslutning (2020).

Effekten af det sproglige arbejde er målt med *Sprogvurdering 3-6*. Det er et materiale, som består af en række deltest, der måler inden for en række dimensioner, der forudsiger senere sprog- og læsevanskeligheder. I testen måles f.eks. sprogforståelse, ordforråd, kommunikative strategier, opmærksomhed på skrift og bogstavkendskab. Sprogvurderingen munder ud i en profil af det enkelte barn, og profilen omfatter en score. På baggrund af scoren placeres barnet i én af tre indsatsgrupper: Generel indsats, Fokuseret indsats eller Særlig indsats. Sprogvurderingen gennemføres af det pædagogiske personale og er et redskab til at vurdere børnenes sprog for på den baggrund at tilrettelægge indsatser, der styrker børnenes sproglige udvikling.⁵

Læringshjul

Som supplement til sprogvurderingerne anvendes læringshjulet som en indikator på børnenes trivsel i dagtilbud. Læringshjulet er et værktøj til dialog mellem forældre, daginstitution og skole, og omhandler barnets kompetencer. Hjulet har fokus på de seks læreplanstemaer, som dagtilbud ifølge Dagtilbudsloven er forpligtet til at understøtte børnene i. Til hvert læringsmål er opstillet tre indikatorer, som kan iagttages i barnets handlinger, ord og kropsudtryk.

Der fokuseres i dette tilfælde på sproglig trivsel. Ved projektets begyndelse (2018) og afslutning (2020) er der udtrykt scorer på hhv. 3-årige og 5-6-årige i Nakskov med afsæt i de 2 læreplanstemaer, som særligt relaterer sig til projekt Godt begyndt, nemlig Kommunikation og sprog / Sproglig udvikling samt Kultur, æstetik og fællesskaber / Kulturelle udtryk og værdier.

---

⁵ https://bedstssammen.kk.dk/sites/bedstssammen.kk.dk/files/vejledning_-_sprogvurdering_3-6_-_06122017.pdf

Spørgeskemaundersøgelser

Spørgeskemaer har været udsendt til hhv. pædagogisk personale og forældre. Havde der været flere biblioteksansatte, var der også sendt et spørgeskema til denne målgruppe, men da antallet af biblioteksansatte involveret i projektet er under 5, har det ikke været relevant.

Der er foretaget en spørgeskemaundersøgelse i hver fase (1 pr. projektår):

- Baseline
- Opfølgning
- Slutmåling

Spørgeskemaerne til baselinemålingen blev udsendt, inden projektets aktiviteter blev realiseret. Det var med henblik på at kortlægge det eksisterende samarbejdsniveau, det eksisterende aktivitetsniveau og børnenes vurderede sproglige trivsel, herunder konkrete spørgsmål til børnenes sproglige udvikling, deres generelle nysgerrighed og motivation for leg og læring. Disse spørgsmål blev formuleret med inspiration fra læringshjulets indikatorer. Opfølgningen inkluderede samme spørgsmål, men suppleret af enkelte spørgsmål om de konkrete aktiviteter, der på det tidspunkt var igangsat. Spørgeskemaundersøgelsen ved projektets afslutning blev dernæst suppleret med spørgsmål om en samlet vurdering af forløbet.

Det præciseres i denne sammenhæng, at det pædagogiske personale og forældrene fra baselineundersøgelsen ikke nødvendigvis optræder i opfølgningen eller i den afsluttende evaluering. Det pædagogiske personale kan f.eks. være udskiftet undervejs i projektforløbet, og børnene kan i perioden være overgået fra dagpleje/vuggestue til børnehave. Det er med andre ord ikke det enkelte barn, den enkelte familie eller den enkelte pædagogs udvikling, der bliver kortlagt igennem spørgeskemaundersøgelserne.

Med henblik på kvalitetssikring er spørgeskemaernes udformning blevet drøftet med projektarbejdsgruppen. Alle spørgeskemaerne er udarbejdet og efterfølgende behandlet i SurveyXact, som er et værktøj beregnet til elektroniske spørgeskemaer.

Der er udarbejdet en databehandleraftale mellem Lolland Kommune og UC SYD med henblik på indhentning af mailadresser, distribution af spørgeskema og behandling af data.

Kvalitativ dataindsamling

Den kvalitative dataindsamling inkluderer forskellige typer interview, men alle har til formål at afdekke, hvilken betydning projekt Godt begyndt har haft for den pågældende målgruppe. Interviewguides er bygget op over de temaer, vi som udgangspunkt mente måtte være relevante i forhold til projektets indsatser, og supplerer spørgsmålene i de kvantitative spørgeskemaundersøgelser.

Telefoninterview med forældre

Med afsæt i spørgeskemaundersøgelsen (hhv. opfølgning og slutmåling) blev der udvalgt forældre til telefoninterview af 15-20 minutters varighed. Forældrene blev udvalgt via frivillighedsprincippet, forstået på den måde, at de i spørgeskemaundersøgelsen kunne give tilsagn om, at vi måtte ringe til dem. De meldte således selv ind, om de ville deltage i undersøgelsen. Det eneste kriterium var, at både vuggestue og dagpleje skulle være repræsenteret i interviewundersøgelsen. I første interviewrunde deltog tre forældre (alle mødre) og i anden interviewrunde deltog 11 forældre (ni mødre og to fædre).

Forældreinterviewenes formål er at informere og understøtte de kvantitative data i spørgeskemaundersøgelsen ved at spørge dybere ind til de relevante temaer. Det overordnede fokus med forældreinterviewene er at opnå en dybere indsigt i forældrenes forståelse for og deltagelse i projektet, og hvad de mener at have opnået ved at være en del af projekt Godt begyndt.

Interview med pædagoger og dagplejere

Ved projektets begyndelse blev der foretaget interviews med to pædagoger og to dagplejere. Interviewene blev gennemført via Skype og hver af ca. 30 minutters varighed. Ved projekts afslutning blev der på tilsvarende vis foretaget interviews med to dagplejere, en pædagog og en sprog-pædagog. Interviewdeltagerne blev fundet gennem projektlederen.

Formålet med disse interview er at undersøge pædagogers og dagplejeres brug af og mulighed for samarbejde med biblioteket med det formål at styrke børnenes sproglige udvikling. Der er ligeledes fokus på emnerne forældresamarbejde og udbytte af kompetenceudvikling.

Fokusgruppeinterview med arbejdsgruppen

Der blev foretaget to interviews på Skype med arbejdsgruppen inkl. projektlederen af ca. en times varighed. Første interview blev gennemført efteråret 2017. Her blev det fastlagt, hvorledes aktiviteterne skulle organiseres mellem LollandBibliotekerne og Område Nakskovs dagplejere og vuggestuepædagoger (herunder aktionslæringsforløbet). Det blev ligeledes drøftet, hvordan det udviklede forældresamarbejde skulle realiseres.

Andet interview blev gennemført ved projektets afslutning i juni 2020. Det handlede om at afdække projektets forløb, projektdeltagernes læring samt projektets videre udvikling og implementering. Disse interview har dermed til formål at følge udviklingen i processen, at få kendskab til projektets organisering og den læring, der opstår undervejs i projektførelsen.

Mødeaktivitet

Foruden de nævnte interviews blev der afholdt mellem 1 og 2 årlige møder med projektarbejdsgruppen, og der har løbende været dialog med projektlederen samt Den A.P. Møllerske Støttefond. Formålet med disse møder har bl.a. været at formulere SMART-mål for projektet, dvs. specifikke, målbare, accepterede, realistiske og tidsbegrænsede mål.

Evaluators har ligeledes deltaget i et indledende møde ved projektstart, for sammen med projektarbejdsgruppen at kunne formulere første udkast til en indsatssteori. Dernæst har evaluators deltaget i et møde midtvejs i forløbet med henblik på understøttelse og justering af indsatssteorien.

Der blev i forlængelse af ovenstående afholdt møde med projektstyregruppen inden udgang af 1. halvår og igen i december 2019.

Datamaterialet

I den kvantitative del af evalueringen – specifikt spørgeskemaundersøgelserne indgår besvarelser fra forældre og pædagogisk personale. I alt 90 forældre har leveret en gennemført besvarelse af spørgeskemaet ved projektets slutning, lidt færre har deltaget i hhv. baseline og opfølgingsmåling. Samboende forældre blev opfordret til at svare sammen. Det estimeres, at populationen er max. 180, og ved slutmålingen giver det en svarprocent på 50 %, hvilket er relativt lavt. Konfidensintervallet for samtlige 3 målinger kan beregnes til ca. +/- 7,3 %, hvor det ideelle er under +/-5 %.⁶ Man kan imidlertid argumentere for, at forældregruppen har mange fælles karakteristika. F.eks. er de alle forældre til min. 1 barn i alderen 0-3 år og bosiddende i Nakskov. Dermed er et konfidensinterval på +/- 7,3 % ikke nødvendigvis problematisk.

	Baseline	Opfølgning	Slutmåling
Forældre	80	77	90
Pædagogisk personale	36	33	36

Det pædagogiske personale indgår også i datamaterialet. Her er det mellem 33 og 36 personer ud af ca. 42- 49 ansatte, som har deltaget i de 3 målinger. Dette svarer til et konfidensinterval på ca. +/- 6,25 til +/-9,85. Man skal her være opmærksom på, at populationen er meget ensartet. Det pædagogiske personale vil dele mange karakteristika, og derfor har det sandsynligvis mindre betydning, at konfidensintervallet er næsten +/-10. Det bør dog fremhæves, at der er tale om ganske få deltagere, og et lille sample betyder større usikkerhed.

⁶ Med et konfidensinterval på +/- 7,3 svarer det til, at hvis 25 % af samplet svarer x, vil svaret med 95 % sandsynlighed befinde sig et sted mellem 17,7 og 32,3 %.

I den kvalitative del af evalueringen indgår:

- 14 telefoninterviews med forældre.
- 4 Interviews ved projektets begyndelse: to pædagoger og to dagplejere
- 4 Interviews ved projektets afslutning: to dagplejere, en pædagog og en sprogpædagog.
- 2 interviews med projektarbejdsgruppen inkl. projektlederen (ved projektets begyndelse og afslutning).

I den forbindelse skal det fremhæves, at dagpleje og vuggestue er ligeligt repræsenterede i det kvalitative datamateriale.

Metodiske overvejelser

Som nævnt i afsnittet ovenfor, bør man være opmærksom på, at der er en vis grad af usikkerhed i datamaterialet. Det fremhæves bl.a. gennem relativt lave svarprocenter og et konfidensinterval over +/-5 %. Man bør også være opmærksom på, at det pædagogiske personale udgør et meget lille sample, og dermed er der større usikkerhed.

Det er dog særligt forældre-målgruppen, der bør have fokus, eftersom denne gruppe udgør en markant del af evalueringen. Som tidligere nævnt, har Lolland Kommune en særlig udfordring som en af Danmarks yderkommuner med et af landets laveste socioøkonomiske indeks. Borgernes økonomiske, sociale og kulturelle kapital er generelt udfordret, og der er behov for at bryde med en negativ social arv. Men netop forældregruppen med den laveste socioøkonomiske status er ofte svær at nå i evalueringssammenhænge, f.eks. pga. sproglige, kulturelle eller sociale udfordringer.

Det er i denne evaluering desværre ikke lykkedes at ramme gruppen af forældre med lav socioøkonomisk status - hverken i den kvantitative eller kvalitative dataindsamling. Foruden ovenstående udfordringer, skal det tilføjes, at den skriftlige kommunikation gennem spørgeskemaundersøgelser stiller krav til forældrenes skriftsproglige kompetencer samt deres sprogkunderskaber i dansk. Hvis forældrene har svært ved at læse eller ikke har dansk som modersmål, vil de næppe deltage i en spørgeskemaundersøgelse. I datamaterialet ses således, at over 85 % af forældrene har dansk som modersmål.

Dertil kommer, at deltagelse i den kvalitative undersøgelse er afhængig af, at man har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen og accepteret deltagelse i et kort telefoninterview. Dermed gentages skævheden i repræsentation.

Når man betragter respondenternes baggrundsoplysninger, er det tydeligt, at der er en skævhed ift. uddannelsesniveau i både det kvantitative og kvalitative datamateriale. Respondenterne i den kvantitative undersøgelse er således kendetegnet ved, at lidt over 40 % har en mellemlang videregående uddannelse, dertil kommer, at ca. 12 % har en lang videregående uddannelse.

Hvad er din uddannelse? (der kan sættes flere kryds)

Forældres uddannelse	Baseline	Opfølgning	Slutmåling
Lang videregående uddannelse	8,8% (7)	13,0% (10)	12,2% (11)
Mellemlang videregående uddannelse	36,2% (29)	44,2% (34)	43,3% (39)
Kort videregående uddannelse	11,2% (9)	7,8% (6)	6,7% (6)
Erhvervsfaglig uddannelse	43,8% (35)	46,8% (36)	40,0% (36)
Gymnasial uddannelse	25,0% (20)	24,7% (19)	15,6% (14)
Grundskole	22,5% (18)	9,1% (7)	17,8% (16)
Ingen	3,8% (3)	2,6% (2)	3,3% (3)
Ikke relevant/ønsker ikke at svare	5,0% (4)	3,9% (3)	7,8% (7)
I alt	80	77	90

Forældre med en lang eller mellemlang videregående uddannelse udgør en langt større andel, end man kunne forvente, hvis man betragter befolkningens højeste uddannelsesniveau, som registreret på Danmarks Statistik. Hvis man betragter højeste fuldførte uddannelse for aldersgrup-

perne 30-44 år, vil man fra Lolland Kommune forvente ca. 3-4 % med lang videregående uddannelse, og 13-15 % med en mellemlang videregående uddannelse.⁷ Dvs. hvor over halvdelen af forældrene i evalueringens datamateriale har en lang eller mellemlang uddannelse, burde det ifølge tallene fra Danmarks Statistik være under 20 %. Dvs. der er en skævhed i datamaterialet. Personer med længere uddannelser er markant mere repræsenteret i undersøgelsen.

Tilsvarende skævhed ses i det kvalitative datamateriale. Forældregruppen i den kvalitative del af undersøgelsen er netop kendetegnet ved, at langt de fleste har en mellemlang videregående uddannelse. Der er en overrepræsentation af sygeplejersker og pædagoger, herunder to der er under uddannelse. Derudover er der en enkelt selvstændig og en læge.

Det kvantitative datamateriale afslører endvidere, at næsten alle forældrene læser bøger (ca. 85 %), og 60 % læser avis. Dertil kommer, at 57 % af forældrene har lånerkort til biblioteket – 76 % af disse fik kortet for mere end 3 år siden. Dvs. en stor del af forældregruppen, som er inkluderet i datamaterialet, har været bogligt interesseret inden projekt Godt begyndt.

I den efterfølgende analyse skal man således være opmærksom på, at forældrene i både de kvantitative og kvalitative analyser vil være en mere afgrænset målgruppe. I evalueringssammenhæng kan det have den betydning, at man i nogle tilfælde vil have svært ved at se forbedringer eller ændringer, da mange af forældrene inkluderet i datamaterialet i forvejen er ressourcestærke. Det kan også betyde, at dele af indsatsen overvurderes, da netop gruppen af ressourcestærke forældre ofte vil være mere tilbøjelig til at orientere sig ift. tilbud.

Samtidig skal man være opmærksom på, at i perioden mellem opfølgingsmålingen og slutmålingen opstod den særlige situation, at dagtilbud lukkede ned grundet COVID-19. Det betød bl.a., at der måtte sættes ekstra kommunikation ind for at indhente besvarelser fra forældrene. Det betød også, at flere indsatser blev sat i bero i de måneder, der var lukket ned. Der var ingen biblioteksdage, musikforløb blev aflyst, kunstforløb blev rykket til august (enten som fysisk eller digitalt forløb), og i denne periode kunne man heller ikke låne kulturkuffert. Kort sagt er slutmålingen blevet gennemført på et tidspunkt, hvor der ikke var normaltilstand, og det påvirker datakvaliteten.

De konkrete konsekvenser af ovennævnte metodiske problematikker beskrives løbende i de efterfølgende afsnit, særligt i forbindelse med analysen.

---

⁷ <https://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1536> - Uddannelse og viden, Højest fuldførte uddannelse, Lolland Kommune, 2019,

3. Indsatsteori

En indsatsteori er en beskrivelse af projektets primære bestanddele herunder sammenhænge mellem aktiviteter og mål samt virksomme mekanismer og betingede effekter.

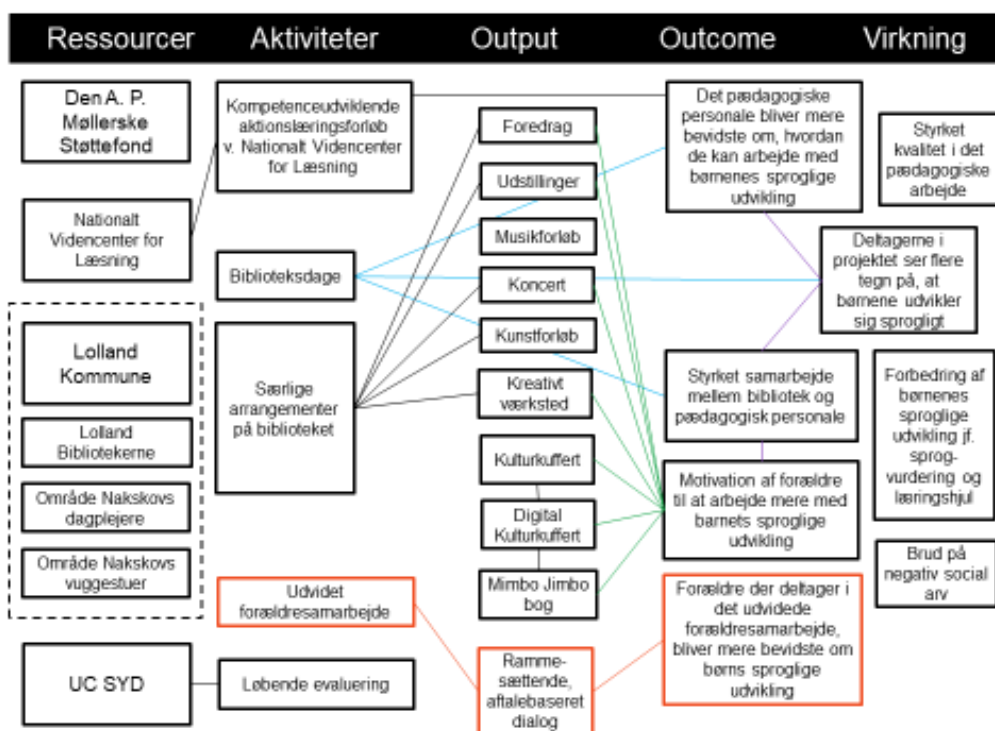
Indsatsteorien for projekt Godt begyndt tager afsæt i den forskning samt de tiltag og indsatser, der foregår på området inden for tidlig sprogudvikling, herunder indførelse af pædagogiske læreplaner (2004), sprogvurdering (2007), Sprogpakken (2012) og den styrkede læreplan med opdaterede læreplanstemaer (2018). Der tages også afsæt i de seks sigtelinjer i Udspil om fremtidens pædagoger (2019). De seks sigtelinjer lyder i overskriftsform, at fremtidens pædagoger skal:

1. Vide mere om menneskers udvikling, behov og muligheder
2. Have bedre kreative og skabende aktivitetsrettede færdigheder
3. Stå stærkere i professionen – i mødet med andre
4. Være bedre til at bruge pædagogisk forskning og arbejde innovativt
5. Være stærkere faglige ledere
6. Kunne rådgive om menneskers udvikling

De 6 sigtepunkter handler både om styrkelse af den pædagogiske praksis, dygtige fagfolk, viden om børn og forældresamarbejde. Temaer som projekt Godt begyndt også har haft fokus på.

De konkrete aktiviteter i projekt Godt begyndt bygger primært på læreplanstema 4: Kommunikation og sprog. Det handler om, at børnene tilbydes ”en bred vifte af sproglige læringsmuligheder og aktiviteter, der understøtter tilegnelsen af sprogforståelse, ordforråd, udtale og sætningsdannelse i sammenhænge, der er meningsfulde for børn.”⁸ Der arbejdes også på tværs af læreplanstemaerne i et helhedsorienteret perspektiv, og således er f.eks. fællesskab, kultur, social- og personlig udvikling samt krop og bevægelse vigtige perspektiver på indsatsen.

Med udgangspunkt i interviews og møder med projektarbejdsgruppen bliver indsatsteorien mere tydelig, og den udvikler sig også fra den indledende projektbeskrivelse. Som det ses af illustrationen herunder, er der undervejs tilføjet elementer, efterhånden som man er blevet mere bevidst om projektets muligheder og faglige ressourcer. Omvendt er der elementer, som viser sig ikke at blive implementeret, eller som bliver implementeret med justeringer.

⁸ <https://emu.dk/dagtilbud/de-seks-laereplanstemaer>

Af ovenstående illustration af indsats teorien fremgår eksempelvis elementerne 'Udvidet forældre-samarbejde' og 'Rammesættende, aftalebaseret dialog' markeret med rød. Den røde farve indikerer, at elementet ikke blev implementeret som planlagt. Men omvendt kan man observere, at output-siden er blevet suppleret med diverse tiltag, som ikke tidligere var beskrevet. Her nævnes f.eks. 'Særlige arrangementer på biblioteket' med hhv. 'Kreativt værksted', 'Kunstforløb' og 'Musikforløb'.

Indsats teoriens centrale elementer

I afsnittene herunder beskrives de dele af indsats teorien, som har haft særlig betydning i forhold til formulering af SMART-mål. Her fremhæves således de aspekter, som undersøges nærmere i den efterfølgende analyse.

Kompetenceudviklende aktionslæringsforløb

Projekt Godt begyndt indledes med, at pædagoger, dagplejere og bibliotekarer deltager i kompetenceudviklingskursus ved Nationalt Videncenter for Læsning. I alt gennemføres 5 temadage med faglige oplæg om literacy og sprogstimulerende arbejde med mindre børn. I tidsrummet mellem temadagene skal deltagerne gennemføre selvvalgte aktionslæringsforløb med fokus på sproglig udvikling, f.eks. med udgangspunkt i lyd, ordforråd, rim eller fortællinger. Det skal sikre, at det pædagogiske personale og bibliotekspersonalet opnår større viden om sprogstimulerende arbejde, som de kan overføre til deres daglige praksis, også i forbindelse med vejledning af forældre.

Opmærksomhedspunkter:

Evalueringsens fokusområde har ikke været det kompetenceudviklende aktionslæringsforløb, da evalueringen ikke har til formål at kvalitetssikre Nationalt Videncenter for Læsning. I forbindelse med interviews spørges dog ind til forløbet, og der er ligeledes formuleret SMART-mål relateret til emnet, herunder 'øget kendskab til tidlig literacy og børns sproglige udvikling' samt 'progression i tiltag der bruges til arbejdet med sprogstimulering'.

Evalueringsens fokus er primært andre elementer i indsatsen, men aktionslæringsforløbet er alligevel en relevant virksom mekanisme, som forventes at have en positiv indvirkning. Det forventes, at aktionslæringsforløbet fungerer som katalysator for forandring, hvilket også vil kunne aflæses i den efterfølgende analyse af SMART-målene.

Biblioteksdage

Af tidligere undersøgelser af bibliotekets rolle som katalysator for arbejdet med børns sproglige udvikling kan f.eks. peges på projekt Biblioteket som literacyagent (Skov, 2014), et samarbejde mellem pædagoguddannelsen UC SYD, Esbjerg Kommunes biblioteker og et antal daginstitutioner. Ved at inddrage biblioteket, bliver det muligt at udnytte potentialerne i børnelitteraturen på en anderledes måde gennem det tværfaglige samarbejde, hvor flere perspektiver kan komme i spil. Biblioteket som rum kommer i fokus, og det bliver muligt at skabe et uformelt læringsrum, et trygt og sjovt sted at være for børn og forældre. Bibliotekarernes arbejde med literacy styrkes, ligesom også samarbejdet mellem pædagoger og bibliotekarer kvalificeres. Dette kan også give nye muligheder og perspektiver for det pædagogiske personale i forhold til at bruge bibliotekets rum.

Biblioteket betegnes som den fysiske ramme om projektet og trækker bl.a. på teorier om, at bibliotekets indretning skal stimulere børnenes nysgerrighed, og at opholdet på biblioteket skal øge børnenes interesse for bøger. Derudover fungerer biblioteket som et fælles mødested, hvor alle kan mødes på lige fod uanset social og kulturel baggrund. Det handler bl.a. om at skabe et miljøskifte, et andet læringsrum – både for det pædagogiske personale, børnene og forældrene. Derfor fylder elementerne 'Biblioteksdage' og 'Særlige arrangementer på biblioteket' meget i indsats teorien.

Opmærksomhedspunkter:

I projekt Godt begyndt har Biblioteksdagene været et fast indslag for alle børnene i aldersgruppen 0-3 år. Det pædagogiske personale har samlet en lille gruppe børn og mødtes på biblioteket hver 3. uge.

Projektledelsen pointerer dog, at man i dagtilbuddene ofte foretog en selektion, så det kun var de ældste i børnegruppen, der kom med på biblioteket. Dette skyldes praktiske årsager, idet biblioteker sjældent er indrettet til at håndtere store grupper af småbørn, herunder skifterum og plads til middagslur. Dertil kommer, at det er nemmere at fragte de lidt ældre børn. Det betyder, at selv om der er tale om et 3-årigt projekt, og biblioteksdage som koncept har fungeret fra projektets begyndelse, er det ikke sandsynligt, at nogen i børnegruppen har været involveret i biblioteksdagene i mere end 1½-2 år. Det pædagogiske personale og bibliotekarere har dog haft et samarbejde i hele projektperioden – både med biblioteksdagene og det indledende aktionslæringsforløb.

Den oprindelige tanke med biblioteksdagene var ligeledes, at forældrene via disse ville blive opfordret og motiveret til at læse for børnene derhjemme og ligeledes i øget omfang få tilbudt faglig sparring og inspiration fra bibliotekaren. Biblioteksdagene var derfor indledningsvist tænkt som et arrangement forældre potentielt kunne deltage i. Men eftersom aktiviteten gennemføres på hverdage i almindelig arbejdstid, har det ikke været realistisk med deltagelse fra forældre. I stedet besluttede man, at forældrene skulle afhente børnene på biblioteket efter biblioteksdage, men af logistiske årsager måtte dette også opgives. Derved har forældrene ikke haft mulighed for at få et førstehåndsindtryk af biblioteksdagene og aktiviteterne på dagene. For at kunne følge op på, om forældrene trods disse justeringer ift. biblioteksdagene, alligevel er blevet bekendt med tiltaget, er der formuleret et SMART-mål omhandlende forældrenes kendskab til biblioteksdagene.

I forlængelse af ovenstående skal det fremhæves, at selvom den forældrerettede del af biblioteksdagene ikke er blevet implementeret, så er der i projekt Godt begyndt en række andre aktiviteter på biblioteket såsom koncert, kunstforløb, musikforløb og kreativt værksted, hvor forældre og bedsteforældre har kunnet deltage sammen med børnene. I indsats teorien ser man således, at biblioteksdagene suppleres af 'Særlige arrangementer på biblioteket', hvor kunstforløb og musikforløb f.eks. har været obligatorisk for børnene

Endelig skal det pointeres, at hvis en indsats som 'Biblioteksdage' skal virke, er det vigtigt, at bibliotekets personale har de rette kompetencer og ved, hvad deres rolle er. De skal vide, hvad de skal byde ind med i projektet. Derfor har de også deltaget i kompetenceudviklingsforløbet sammen med det pædagogiske personale. Der er på biblioteksdagene bl.a. blevet arbejdet med oplæsning, velkomstsang og afskedssang, og alle medarbejdere har prøvet at være tovholdere på aktiviteterne. Biblioteksdagene har her handlet om at opbygge det tværfaglige samarbejde. Netop derfor er der formuleret et SMART-mål omhandlende 'øget samarbejde mellem bibliotek og pædagogisk personale'. SMART-målet fokuserer på hyppigheden af faglig sparring/dialog samt videndeling, og dette aspekt vil i den efterfølgende analyse ses som en indikator for det tværfaglige samarbejde, men også som et led i kompetenceudviklingen

Kulturkuffert

introduktionen af kulturkufferten skal samlet set medvirke til at motivere forældre til at arbejde mere med barnets sproglige udvikling. Indsatser med fokus på kultur og sprog er tidligere afprøvet med succes. I 2009-2011 deltog Århus Kommune i projekt "Sprogkuffert til børn med dansk som andetsprog", hvor børnene i forsøget fik udleveret en sprogkuffert med alderssvarende materialer, bl.a. bøger og film samt information om brug af dette til forældrene. Sprogkufferterne viste sig især effektive for børn af uudannede mødre, hvor disse børns behov for specialklasse blev reduceret fra 17% af en årgang af tosprogede til 0% af en årgang. På baggrund heraf forventes det, at det øgede fokus på og påvirkning af børns sprog i Godt begyndt viser positive resultater i forbindelse med de kommunale sprogvurderinger.

Opmærksomhedspunkter:

Kulturkufferten blev ikke introduceret i projektførløbet fra begyndelsen, som det var tilfældet med biblioteksdagene. Biblioteket havde indledningsvist en proces forbundet med udviklingen af kulturkufferten, dvs. valg af indhold og udarbejdelse af informationsmateriale. Senere blev der i forbindelse med COVID-19 udviklet en digital kulturkuffert. Denne blev dog først realiseret i de sidste måneder af projektførløbet, og har derfor ikke et større fokus i evalueringen.

Kulturkuffertens effekt afhænger først og fremmest af, at denne bliver udleveret og introduceret til den rette målgruppe af forældre, herunder at det pædagogiske personale i forbindelse med udleveringen også er i stand til at give forældrene en vejledning. Kulturkufferten afhænger også af, at forældrene tager del i aktiviteten i hjemmet. Der er med andre ord en række betingelser for, at kulturkufferten kan fungere. I formuleringen af SMART-målene er der således fokus på disse betingelser, f.eks. at det pædagogiske personale informerer om kufferten, samt at forældrene låner kufferten med hjem.

Et element i kulturkufferten, som blev tilføjet efter gode erfaringer fra dagplejegruppen, er bogserien Mimbo Jimbo. Man havde fra projektledelsens side valgt at udlevere en Mimbo Jimbo bog til dagplejerne, som dernæst skulle opfordre forældre til at læse bogen med deres barn. Da opfølgningensmålingen viste positive resultater, blev bogserien tilføjet til kulturkufferten i projektets sidste fase. Derfor er der også formuleret et SMART-mål relateret til netop Mimbo Jimbo bogen, nemlig hvorvidt forældrene har læst bogen med deres barn.

SMART-målene for kulturkufferten og Mimbo Jimbo bogen vil i analysen betragtes som indikatorer for forældrerettede aktiviteter med afsæt i hjemmet og handler ligeledes om forældresamarbejde.

Udvidet forældresamarbejde

Der er i projektet en klar bevidsthed om vigtigheden af forældreinddragelse og involvering.

Et mål for projektet er, at forældrene inddrages og bliver mere bevidste om og motiveres til at engagere sig mere i deres børns sproglige udvikling. Ved forældreinddragelse/involvering forstås den måde, hvorpå forældre tager del i forskellige aktiviteter, begivenheder og situationer, der vedrører deres børns sproglige udvikling (Westi og Lange, 2013).

Forskningsmæssigt ved vi, at forældrene er den afgørende faktor for deres børns sproglige udvikling (Bleses, 2015). Forskningsprojekter som SPELL og Fart på sproget (målrettet børn i dagtilbud) viser, at struktureret arbejde med børns sproglige udvikling har positiv virkning. Her er særligt fokus på at ville motivere forældre til at arbejde mere med barnets sproglige udvikling og generelt arbejde mere aktivt med sprogstimulering i hjemmet. Det handler i høj grad om, hvordan og hvor meget, forældrene kommunikerer med børnene. Denne pointe understøttes bl.a. af READ-projektet, som pointerer, at forældrene skal have muligheder for at hjælpe deres børn gennem adgang til nyeste viden og tilbud, som de finder meningsfulde (Christensen og Østerbye, 2015). Her er det afgørende, at forældrene bliver informeret og vejledt, så de forstår de mål, der sættes for børnene i forhold til den sproglige udvikling. Det er vigtigt for forældresamarbejdet, at dialogen foregår trygt og tillidsfuldt med henblik på at skabe fælles ansvar og forpligtelse for at skabe fremskridt (frem for fokus på mangler). Endvidere pointeres vigtigheden af, at vanskelige budskaber ikke pakkes ind.

Opmærksomhedspunkter:

I forlængelse af ovenstående er det tydeligt, hvorfor elementet 'Udvidet forældresamarbejde' indgår som et centralt omdrejningspunkt for projekt Godt begyndt. Afsættet var, at dagtilbuddene skulle oprette 'Udvidet forældresamarbejde' som et særligt tilbud til forældrene. Tilbuddet skulle være tilgængeligt for alle, men primært rettet mod forældre hvis børn har sproglige udfordringer eller brug for fokuseret/særlig indsats.

'Udvidet forældresamarbejde' som et afgrænset tilbud blev imidlertid ikke implementeret i projektperioden. Der var flere årsager til dette. Projektlederen fremhæver, at der ikke har været en kultur for at rette indsatser direkte mod forældre. Dertil kommer, at tilbuddet helst skulle være lige tilgængeligt for alle forældre. Hvis forældrene selv skulle tage initiativ til at melde sig, ville man risikere, at målgruppen med mest behov blev overset, f.eks. forældre med sproglige, kulturelle

eller sociale udfordringer. Omvendt blev det betragtet som grænseoverskridende for både det pædagogiske personale og forældrene, hvis forældrene skulle udpeges til deltagelse i udvidet forældresamarbejde.

I forlængelse af ovenstående pointerer projektlederen, at projekt Godt begyndt ikke blot er et sprogudviklingsprojekt, det er samtidig et kulturforandringsprojekt. Det handler netop om nye måder at forholde sig til kollegaer, det tværfaglige og forældrene på. Dermed er det ikke udelukket, at udvidet forældresamarbejde som aktivitet kan blive indført – men det kræver, at der oparbejdes en kultur for det ude i dagtilbuddene.

Den manglende implementering af tiltaget betyder, at målet om at følge progression i antallet af forældre, som tager imod tilbuddet om 'udvidet forældresamarbejde', ikke lader sig gøre i nærværende evaluering. Forældrene udgør dog fortsat et centralt omdrejningspunkt, idet der i projektet er andre tiltag rettet mod at inddrage forældrene og involvere dem i projektet. Derfor inkluderer evalueringen også flere SMART-mål, der tager afsæt i forældrene, herunder deres kendskab til biblioteksdage, lån af kulturkuffert og brugen af Mimbo Jimbo bogen. Dertil kommer et SMART-mål om, at det pædagogiske personale oftere skal indgå i en målrettet forældredialog. I analysen vil de fungere som indikatorer for, i hvilken grad projekt Godt begyndt er nået ud til forældremålgruppen.

Forbedring af børnenes sproglige udvikling

I indsats teorien nævnes også den ønskede virkning, dvs. de endelige mål med projektet. Her er et helt centralt mål, at der kan ses en forbedring af børnenes sproglige udvikling og trivsel. Der skal kunne måles progression i 3 og 5 års sprogvurderinger samt læringshjulet. Da indsats teorien generelt må betegnes som værende teoretisk velbegrundet og baseret på både tidligere forskning og projekter, er det også en rimelig antagelse, at man kan se forbedringer på børnegruppen.

Opmærksomhedspunkter:

Det skal nævnes som et opmærksomhedspunkt, at her-og-nu-effekter ofte kan være svære at dokumentere i evalueringssammenhænge. 3 og 5 års sprogvurderinger og resultater fra læringshjulet fremtræder alene som en samlet opgørelse, hvilket betyder, at forandringer ift. det enkelte barn ikke er synlige.

Der er formuleret SMART-mål med afsæt i resultaterne fra sprogvurderingerne og læringshjulet, med henblik på at undersøge, om det er muligt at se forbedringer i børnenes sproglige udvikling og trivsel.

Opsamling på indsats teorien

Indsats teorien for projekt Godt begyndt tager som nævnt afsæt i den forskning, de tiltag og indsatser, der foregår på området inden for tidlig sprogudvikling. Forskningsmæssigt ved man, at de aktiviteter, der har været sat i værk i projektet, generelt har en positiv effekt på børnenes sproglige udvikling, når der arbejdes struktureret og målrettet. Sammenholdt med det pædagogiske personales øgede bevidsthed om literacy og sproglig udvikling, er der derfor grund til at antage, at hvis implementeringen af projekt Godt begyndt fungerer, vil man i analysen se positive effekter, både i forhold til projektets hovedmål og de senere formulerede SMART-mål. Derudover er der grund til at antage, at hvis Godt begyndt styrkes og udvikles, vil der også på længere sigt kunne måles en positiv virkning.

Der er imidlertid dele af indsatsen, som er forbundet med særlige betingelser, nogle tiltag er blevet justeret undervejs eller ikke blevet implementeret som først planlagt. Disse fremgår som opmærksomhedspunkter i indsats teorien og har haft særlig fokus i formuleringen af SMART-mål. I den efterfølgende analyse vil projektets mål og SMART-mål således blive behandlet.

4. Analyse

Analysen er tematisk struktureret efter projektets overordnede mål samt de SMART-mål der er blevet formuleret ud fra indsats teorien. Det centrale ved SMART-mål er, at de skal være specifikke, målbare, accepterede, realistiske og tidsbestemte. SMART-målene tager derfor afsæt i indsats teorien og er baseret på data fra den kvantitative dataindsamling (baselinemålingen og opfølgningen) samt de strategiske målsætninger for den fremadrettede indsats.

Samlet er der formuleret 14 SMART-mål.⁹ Der er konkret udarbejdet SMART-mål ift. hovedelementer i indsats teorien, herunder det kompetenceudviklende aktionslæringsforløb, biblioteks-dage, kulturkuffert og bogserien Mimbo Jimbo. Der er ikke udarbejdet SMART-mål ift. 'Udvidet forældresamarbejde', da dette element ikke blev implementeret. Flere af SMART-målene omfatter dog forældrene som målgruppe, eftersom de er medtænkt i de øvrige aktiviteter. Derfor vægtes forældresamarbejdet også som et vigtigt tema i analysen. Projekt Godt begyndt har ligeledes fokus på opbygning af det tværfaglige samarbejde mellem bibliotekspersonalet og det pædagogiske personale, hvorfor der er formuleret et SMART-mål relateret til dette tema. Endelig er der også formuleret SMART-mål ift. børnenes sproglige udvikling, som er et af projektets primære formål.

Foruden ovennævnte suppleres analysen med et afsnit om projektets organisering, som bl.a. omhandler arbejdet i projektstyregruppen og projektarbejdsgruppen samt de erfaringer, man har oparbejdet undervejs i organiseringen af projektførelsen.

Analysen er dermed opdelt i følgende seks temaer:

1. Kompetenceudvikling af medarbejdere
2. Det tværfaglige samarbejde
3. Biblioteks-dage, kulturkuffert og bogserien Mimbo Jimbo
4. Forældresamarbejde
5. Børnenes sproglige udvikling
6. Projektets organisering

De seks temaer behandles hver for sig i afsnittene nedenfor.

Tema 1: Kompetenceudvikling af medarbejdere

I dette afsnit undersøges, hvilke ændringer der på baggrund af kompetenceudviklingsforløbene er sket i praksis. Afsnittets hovedpointer er:

- Det pædagogiske personale er styrket i deres faglighed og har opnået større viden om literacy og børns sproglige udvikling.
- Det er væsentligt, at medarbejdernes motivation for faglig udvikling fastholdes og tiltag implementeres.

Det pædagogiske personale og bibliotekspersonalet har indledningsvist deltaget i kompetenceudvikling ved Nationalt Videncenter for Læsning. Her er gennemført temadage med faglige oplæg om literacy og sprogstimulerende arbejde. I relation til det kompetenceudviklende aktionslæringsforløb er der derfor formuleret et SMART-mål om, at det pædagogiske personale i løbet af projektperioden skal få større viden om børns sproglige udvikling. I den forbindelse har det pædagogiske personale i spørgeskemaundersøgelsen svaret på en skala fra 1-10 ift. viden om tidlig literacy. I baselineundersøgelsen var gennemsnittet 6,56, mens opfølgningensmålingen viser en stigning, da gennemsnittet her er 7,42. Opfølgningensmålingen blev gennemført kort efter aktionslæringsforløbet var gennemført og indikerer, at der er sket en udvikling.

Et andet relevant målepunkt omhandler, hvordan det pædagogiske personale arbejder med sprogstimulering. Dette kan nemlig ses som en indikator for, at aktionslæringsforløbet bruges i praksis.

---

⁹ For en samlet liste og nærmere beskrivelse af SMART-målene henvises til bilag 1. Her ses også en kort opsamling af analysen af SMART-målene.

Derfor er der formuleret et SMART-mål ift. antallet af tiltag, der anvendes i arbejdet med sprogstimulering. I denne sammenhæng er der i spørgeskemaundersøgelsen opstillet i alt 12 forskellige måder, hvorpå det pædagogiske personale kan arbejde med børnenes sprogudvikling. Ved baselinemålingen var det gennemsnitlige antal tiltag 10,33, dvs. allerede her kan man observere, at det pædagogiske personale generelt anvender en variation af redskaber eller tilgange. Generelt gælder, at med en enkelt undtagelse i slutmålingen¹⁰, bruger det pædagogiske personale mindst 7 af de 12 tiltag. Fra baselinemålingen til opfølgingsmålingen sker der en mindre stigning i antallet af brugte tiltag, trods det allerede høje niveau. Der sker imidlertid et fald ved slutmålingen, dvs. det pædagogiske personale bruger færre tiltag til at arbejde med sprogstimulering, end de gjorde ved baselinemålingen. Dette er overraskende, da opfølgningen netop viste tegn på, at man begyndte at bruge flere tiltag i arbejdet med sprogstimulering.¹¹

Tiltag ift. at arbejde med sproglig stimulering (pædagogisk personale)

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Baseline	7,00	12,00	10,33	36
Opfølgning	7,00	12,00	10,48	33
Slutmåling	1,00	12,00	10,06	36

I tabellen nedenfor kan man se scoren for hver enkelt af de 12 nævnte tiltag. Enkelte tiltag udføres af alle, men der er også tiltag som "kun" udføres af lidt over 60 % af det pædagogiske personale.

På hvilken måde arbejder du med sprogstimulering (sæt gerne flere kryds):

	Baseline	Opfølgning	Slutmåling
Italesætter handlinger (f.eks. "nu skal I have flyverdragt på, nu dækker vi bord...")	100,0%	97,0%	97,2%
Taler om det man ser (f.eks. "nu kører en bus forbi")	100,0%	100,0%	97,2%
Arbejder struktureret med ordforråd (ved oplæsning, sanglege mv)	86,1%	87,9%	91,7%
Kigger i og samtaler om bøger	100,0%	97,0%	100,0%
Oplæsning og samtale om bøger	91,7%	93,9%	77,8%
Sanglege	97,2%	100,0%	91,7%
Klapper, tramper og bevæger os til forskellige udvalgte sange	97,2%	97,0%	97,2%
Iværksætter aktiviteter hvor børnene kan tegne/legeskrive	63,9%	75,8%	66,7%
Bruger stemme/krop til at fastholde børnenes interesse i fortælling/oplæsning	86,1%	93,9%	91,7%
Læseleg (hvor man f.eks. udvælger fokusord, leger en bog, bruger konkrete (ting), som kan understøtte bogens handling).	63,9%	66,7%	61,1%
Eksperimenterer med rim og remser (vrøvlerim og fjoller med ord)	72,2%	78,8%	72,2%
Taler om det I ser på iPad/tablet	75,0%	60,6%	61,1%
I alt	36	33	36

Stigningen i det pædagogiske personales brug af tiltag sker især ved såkaldte iværksætter-aktiviteter, hvor børnene kan tegne/legeskrive eller ved brug af stemme/krop til at fastholde børnenes interesse i fortælling/oplæsning.

¹⁰ Der kan i det ene tilfælde være tale om en tastefejl foranlediget af, at langt de fleste spørgsmål i spørgeskemaet ikke giver mulighed for at sætte flere kryds. Selvom det tydeligt fremgår af overskriften på spørgsmålet, kan en respondent godt have overset, at der gerne måtte sættes flere kryds.

¹¹ Det understreges, at faldet ikke udelukkende kan henføres til det ene tilfælde, hvor der kan være tale om en tastefejl.

<p>De tre mest brugte af de 12 tiltag er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kigger i og samtaler om bøger • Taler om det man ser • Italesætter handlinger 	<p>De tre mindst brugte tiltag er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Læseleg • Taler om det man ser på iPad/Tablet • Iværksætter aktiviteter, hvor børnene kan tegne/legeskrive.
---	--

Det observerede fald i antallet af brugte tiltag, som ses i slutmålingen, kan potentielt hænge sammen med COVID-19 og nedlukningen af dagtilbud, som netop fandt sted i perioden før slutmålingen blev sendt ud. Over en længere periode var der således ikke mulighed for at arbejde med sprogstimulering.

Den mindre tilbagegang kan ligeledes skyldes, at det kan være svært for det pædagogiske personale at fastholde og anvende ny viden i en travl hverdag, eller at indsatsen ikke er understøttet i tilstrækkelig grad, f.eks. gennem kollegial sparring eller som projektledelsen påpeger, gennem tydelig ledelsesopbakning og ledelsesmæssig opfølgning.

Det er underbelyst i evalueringen, i hvilket omfang det pædagogiske personale konkret har ændret både praksis og mindset som følge af aktionslæringsforløbet. F.eks. er det uvist, hvordan man i tidsrummet mellem temadagene har arbejdet med fokus på sproglig udvikling. Interviews med det pædagogiske personale viser dog, at kompetenceforløbet vurderes meget positivt af deltagerne. De er på den ene side blevet bekræftet i, at meget af det de allerede gør, er det rigtige, og samtidigt er de blevet introduceret for og inspireret til nye måder at arbejde med literacy på. Videoptagelser af egen praksis med efterfølgende feedback fremhæves som særligt givende, men også ny viden om centrale begreber, og især ny viden om turtagning, har været øjenåbnende. Især dagplejerne er meget glade for forløbet og nævner, at de trænger til faglig opkvalificering og sjældent har mulighed for at tage på kursus.

I indsats teorien beskrives kompetenceudvikling og aktionslæringsforløb ud fra kendt forskningsviden, idet der er evidens for, at kompetenceudvikling af denne type kan have en positiv effekt på dette fagområde. Når evalueringen ikke kan dokumentere højere grad af kompetenceløft, kan det skyldes implementeringsfejl. Dette er imidlertid underbelyst, da evalueringen ikke har haft aktionslæringsforløbet som direkte fokuspunkt. Man skal også have in mente, at niveauet fra begyndelsen har ligget relativt højt, hvilket gør det mere vanskeligt at måle en progression. Dertil kommer, at datamaterialet på det pædagogiske personale er smalt afgrænset, og det lille sample betyder større usikkerhed. En rimelig antagelse er derfor, at deltageres kompetenceudvikling på længere sigt vil styrke børnenes sproglige udvikling. Det vigtige bliver nu at fastholde deltageres motivation, hvilket i høj grad må ske gennem ledelsesmæssig understøttelse. Dette udfoldes under tema 6: Projektets organisering.

Foruden de ovenfor behandlede SMART-mål indgår også supplerende SMART-mål, der er relateret til kompetenceudvikling, som omhandler øget samarbejde mellem bibliotekspersonalet og det pædagogiske personale samt hyppigere målrettet forældredialog. Disse behandles under hhv. Tema 2: Det tværfaglige samarbejde og Tema 4: Forældresamarbejde.

Tema 2: Det tværfaglige samarbejde

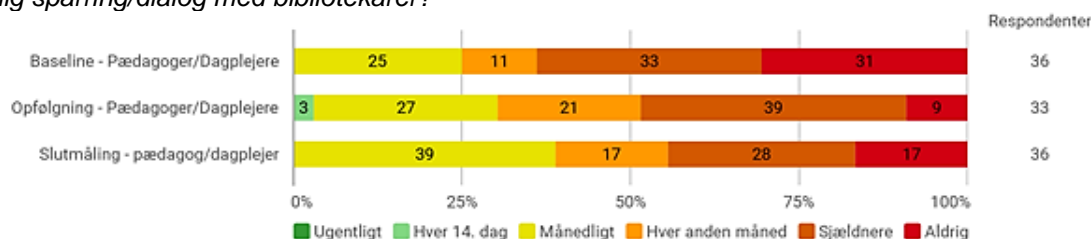
Foruden ovenstående mål om øget kendskab til tidlig literacy og progression i anvendte tiltag til sprogstimulering, indgår også det tværfaglige samarbejde mellem det pædagogiske personale og bibliotekarerne som en del af kompetenceudviklingen. Det har netop været en central pointe, at begge målgrupper mødte hinanden i forbindelse med kompetenceforløbet for derigennem at opbygge et tættere kendskab og øge omfanget af sparring og videndeling. I dette afsnit undersøges derfor, på hvilken måde der er foregået samarbejde på tværs af de to hovedgrupper, samt hvilke udfordringer og potentialer der er ved et sådant samarbejde.

Afsnittets hovedpointer er:

- Samarbejde på tværs af faggrupper er svært, og det er vigtigt at deltagerne har de rigtige kompetencer og kender deres roller.
- Samarbejde på tværs er givtigt, men det kræver tid og rammer.
- Samarbejdet på tværs skal understøttes af leder.

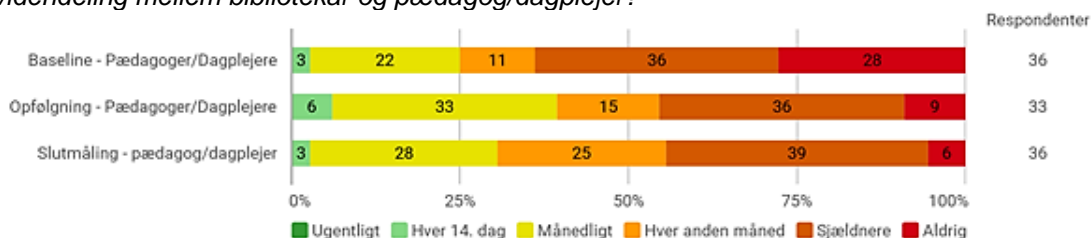
I forbindelse med dette tema fremhæves det SMART-mål, som sætter fokus på omfanget eller hyppigheden af samarbejde mellem bibliotek og pædagogisk personale. Det pædagogiske personale er i spørgeskemaet blevet bedt om at estimere, hvor ofte de indgår i faglig sparring/dialog med bibliotekarer, samt hvor ofte der foregår videndeling mellem det pædagogiske personale og bibliotekarer. Søjlestakkene herunder illustrerer, at der er sket en positiv udvikling. Der er en progression, hvis man betragter hyppigheden af sparring/dialog fra baselinemålingen, hvor størstedelen af det pædagogiske personale sjældent eller aldrig havde faglig sparring/dialog med bibliotekarer, til slutmålingen, hvor majoriteten har faglig sparring/dialog med bibliotekarer mindst hver anden måned. Dvs. i perioden, hvor dagtilbud og biblioteker var lukket ned grundet COVID-19, har der fortsat været faglig sparring/dialog. Dette kan eksempelvis hænge sammen med udviklingen af den digitale kulturkuffert.

Svar venligst ud fra dine egne erfaringer (inden for de seneste 2-3 måneder) - Hvor ofte indgår du i faglig sparring/dialog med bibliotekarer?

Samme entydige progression er ikke tydelig, når det gælder hyppigheden af videndeling mellem bibliotekar og pædagogisk personale. Der er en mindre tilbagegang ved slutmålingen, som også var forventet, idet der spørges ind til en periode, hvor COVID-19 begrænsede mulighederne for kontakt. Hvis man udelukkende betragter udviklingen fra baselinemålingen til opfølgningen, ser man samme progression som ved faglig sparring/dialog.

Svar venligst ud fra dine egne erfaringer (inden for de seneste 2-3 måneder) - Hvor ofte foregår der videndeling mellem bibliotekar og pædagog/dagplejer?

Når det gælder samarbejdet mellem det pædagogiske personale og bibliotekarerne, giver de kvalitative interviews et godt indblik i, hvilke udfordringer der har været, og hvad man har lært undervejs. Ifølge projektarbejdsgruppens erfaringer havde projektet nogle opstartsvanskeligheder, som skabte en del frustration blandt det pædagogiske personale og biblioteket. Biblioteket havde svært ved at finde deres rolle, og det pædagogiske personale havde svært ved at se formålet med f.eks. deltagelse i biblioteksdage. Interviewene ved projektets afslutning viser dog, at der er sket en positiv udvikling, og samarbejdet vurderes højere, i takt med at projektet tager form.

Bibliotekspersonalet fremhæver, at de i takt med at kompetenceudviklingen skrider frem, føler sig bedre funderet til at klare opgaven. Det var i starten svært for biblioteket at få alle deltagere til at føle sig tilpas og skabe tryghed i biblioteksrummet, hvilket måske også hang sammen med, at bibliotekets havde svært ved at definere og påtage sig værtsrollen. I starten af projektet var biblioteket meget styrende (biblioteket lavede f.eks. oplæg og igangsatte aktiviteter), hvilket skabte modstand blandt de øvrige deltagere. Dette hænger muligvis sammen med, at biblioteket ikke følte, at de havde de rette kompetencer fra starten: "Det er ikke det sprogpædagogiske, vi har erfaring med." Ved projektets afslutning er dette dog faldet på plads. Bibliotekspersonalet føler sig bedre klædt på og benævner det selv som "en succes" og "noget vi glæder os over". Samarbejdet på tværs er blevet mere ligeværdigt med udgangspunkt i forskellige kompetencer.

Og netop det gode samarbejde på tværs af faggrupper fremhæves som det, der har været særligt frugtbart ved projektet. Her peges også på det faktum, at flere ledere fra daginstitutionerne er blevet en del af projektet hen over projektperioden, hvilket har gjort det nemmere for biblioteket at skabe kontakt til deltagerne, og det har øget interessen for projektet. Institutionsledelsen var netop ikke inkluderet i arbejdsgruppen fra start, hvilket bevirkede, at der manglede direkte kontakt ud til frontmedarbejderne i vuggestuerne.

Bibliotekspersonalet fremhæver samarbejdet om bøgerne som særligt givtigt. De oplevede, at bøgerne gav mulighed for et fællesskab på tværs af faggrupper, og de oplevede at bøgerne blev brugt på nye måder, fordi deltagernes gode ideer blev bragt frem på biblioteksdagene. Det var også til inspiration for den pædagogiske faggruppe. Bibliotekspersonalet finder nu ikke bare de gode bøger, men overvejer også, hvordan de kan bruges praktisk sammen med børnene med fokus på sproglig udvikling. Biblioteket er nu også begyndt at tage ud i institutionerne, hvilket betyder, at værtsskabet skifter, og det har generelt fungeret rigtig godt.

Især dagplejerne vurderer samarbejdet højt og har et tydeligt engagement i projektet. De pointerer, at det for dem er tiltrængt med et projekt som Godt begyndt, da de i hverdagen er meget alene og derfor har stor glæde af faglig sparring og idéudvikling med andre faggrupper.

En udfordring i projektet har været for medarbejderne at få den ro, der skal til, når der samtidig er børn til stede, som kræver pasning. Interviewene viser, at deltagerne i projektet gerne vil have mere tid sammen, og der er enighed om, at det ville være konstruktivt at mødes på forskellige måder - også uden børn - med henblik på at sparre, idéudvikle og udarbejde små aktiviteter sammen. Det bliver derfor vigtigt, at ledelsen understøtter deltagernes mulighed for at mødes under de rette betingelser, f.eks. ved at skemalægge faste møder i et årshjul.

Tema 3: Biblioteksdage og kulturkuffert

Der er løbet af projektet igangsat forskellige aktiviteter, og i det følgende fremhæves de tre typer af aktiviteter, som har haft en særlig plads i projekt Godt begyndt:

- Biblioteksdage
- Kulturkufferten
- Bogserien Mimbo Jimbo

I afsnittet undersøges, hvordan aktiviteterne er forløbet. Afsnittets hovedpointer er:

- Det er svært at involvere forældrene i at deltage i biblioteksdagene.
- Medarbejderne skal kende deres roller og have de rette kompetencer.
- Kulturkufferten er et vigtigt bindeled mellem dagtilbud og forældre og brugbar for familierne, hvis den introduceres rigtigt.
- Forældre og pædagogisk personale vurderer bøger og højtlesning som vigtigt.

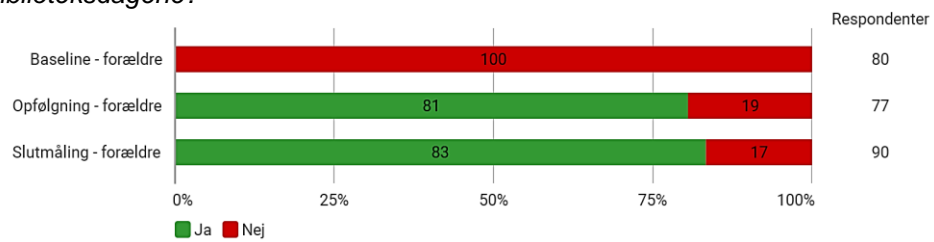
Biblioteksdage

Det tidligst indførte tiltag i forbindelse med projekt Godt begyndt er biblioteksdagene. Dagtilbudene har i forvejen haft tradition for at besøge biblioteket, men med biblioteksdagene bliver det systematiseret, og hyppigheden af besøgene øges. Dertil kommer, at man via projektet i højere grad har villet informere forældre om mulighederne på biblioteket, både gennem biblioteksdagene og de særlige arrangementer, der blev arrangeret med henblik på forældredeltagelse. Et centralt SMART-mål ift. biblioteksdagene omhandler derfor progression i andelen af forældre, der har hørt om biblioteksdage. Termen "Biblioteksdage" blev bevidst valgt, fordi dette i flere sammenhænge også blev brugt som synonym for projekt Godt begyndt.

Baselinemålingen blev foretaget ved projektstart, hvorfor ingen af forældrene på det tidspunkt kunne forventes at have hørt noget om projektet eller biblioteksdagene. Da opfølgingsmålingen viste, at ikke alle forældre havde hørt om biblioteksdagene, gav det mening at følge op på, om der skete en progression ved slutmålingen. Nedenstående søjlestak viser imidlertid, at der ikke er sket

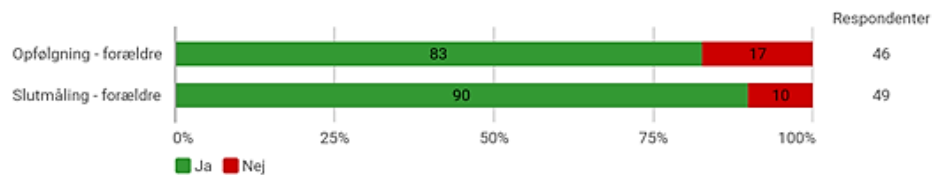
en nævneværdig progression. Majoriteten har hørt biblioteksdagene, men der er ved slutmålingen stadig 17 %, som ikke har hørt om biblioteksdagene – hverken gennem pædagogisk personale, intranet eller biblioteket.

Har du hørt om biblioteksdagene?

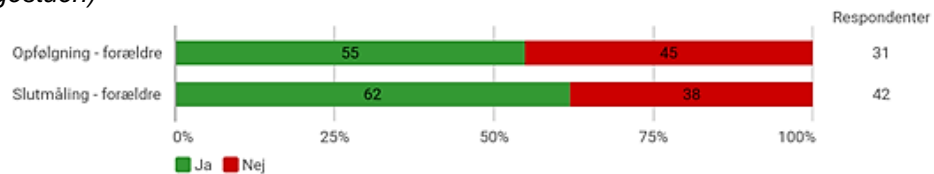

Der er dog en mindre progression ift. andelen af forældre, der via dagplejer har hørt om biblioteksdagene. Her svarede 82 % af forældrene ved opfølgningen, at de havde hørt om biblioteksdage, mens dette tal er 90 % ved slutmålingen. En tilsvarende stigning gør sig gældende ift. andelen af forældre, der har hørt om biblioteksdage via intranet, fra 55 % ved opfølgningen til 62 % ved slutmålingen.

Via dagplejer

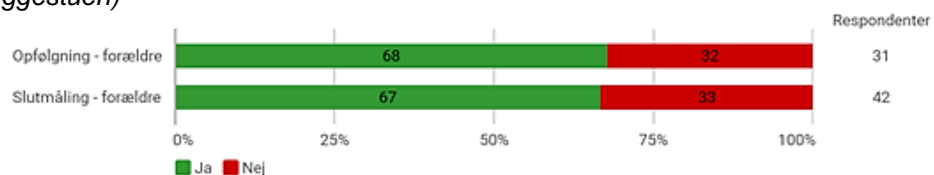

Via intranet (vuggestuen)

Der er imidlertid ingen progression ift. andelen af forældre, der har hørt om biblioteksdage via det pædagogiske personale i vuggestuen. Dertil kommer, at andelen af forældre, der har hørt om biblioteksdagene fra pædagogiske personale i vuggestuen er betydeligt lavere, end hvis man betragter tallet fra dagplejen. Over 30 % af forældrene med børn i vuggestuen har ikke hørt om biblioteksdagene via det pædagogiske personale, mod under 20 % af forældrene i dagplejen. Dette indikerer, at man i dagplejen har været bedre til at viderekommunikere de nye tiltag til forældrene, højst sandsynligt fordi man her har en tættere kontakt til forældrene.

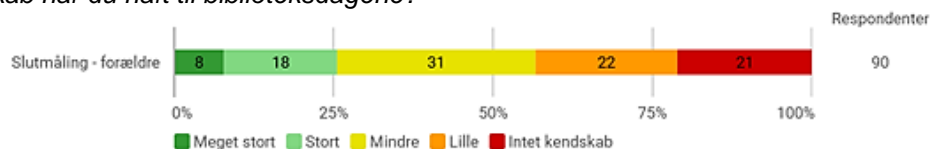
Via pædagog (vuggestuen)

Der er få forældre, som har hørt om biblioteksdagene gennem biblioteket. Det gælder under en fjerdedel, og der er ikke nogen nævneværdig progression fra projektstart til projektafslutning.

Forældrenes kendskab til biblioteksdagene er generelt ikke stort. 26 % af forældrene mener ved slutmålingen at have et stort kendskab til biblioteksdagene, men 21 % har intet kendskab til dette tiltag og yderligere 22 % har kun lille kendskab. Dette peger på, at kommunikationen ikke har været tydelig eller omfattende nok, men det kan også skyldes at forældrene kan have glemt, at de har fået informationen, da projektet strækker sig over en længere periode.

Hvor stort kendskab har du haft til biblioteksdagene?

Som supplement til ovenstående er forældre og pædagogisk personale blevet bedt om at vurdere biblioteksdagenes betydning for barnets sproglige udvikling. Der svares på en skala fra 1-5, og ifølge SMART-målet skal vurderingen af tiltag være mindst 2,5 ved projektets afslutning. Nedenstående tabel viser resultatet af forældrenes vurdering.¹² Biblioteksdage får ved slutmålingen en score på 3,3, hvilket er over minimumskriteriet på 2,5. Der er ikke nogen progression fra opfølgning til slutmåling.

Biblioteksdage – Forældrenes vurdering af tiltagets betydning

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	3,34	44
Slutmåling	1,00	5,00	3,30	54

Det pædagogiske personale giver ved opfølgningmålingen en lidt lavere vurdering af tiltagets betydning, men vurderer til gengæld tiltaget mere positivt ved projektets afslutning og rammer næsten samme score som forældrene.

Biblioteksdage – Det pædagogiske personales vurdering af tiltagets betydning

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	3,16	31
Slutmåling	1,00	5,00	3,34	35

I indsatsteorien fremhæves, at der er potentialer i at styrke bibliotekets rolle som katalysator for børns sproglige udvikling. Men det blev også pointeret, at det kræver, at bibliotekets personale har de rette kompetencer og er bevidste om, hvad deres rolle er, og hvad de skal byde ind med i projektet. Dette stiller krav til dialog og videndeling mellem bibliotekarer og det pædagogiske personale (jf. Tema 2: Tværfagligt samarbejde). Det kræver samtidigt, at rammerne er til stede. Det pædagogiske personale påpeger, at det er vanskeligt at være på biblioteket med små børn, idet der mangler pusleplads og mulighed for middagslur til de små. De manglende faciliteter er en af grundene til, at nogle dagtilbud har valgt at medbringe større børn til biblioteksdagene. Da børnene ikke kunne sove middagslur, måtte det pædagogiske personale tage hjem, hvilket samtidigt betød, at forældrene ikke skulle hente børnene på biblioteket som først planlagt. Derved mistede biblioteket muligheden for direkte dialog med forældrene, hvilket kan være en af årsagerne til forældrenes manglende information om projektet. Endelig kræver denne type indsats, at der er ledelsesopbakning, og det ses tydeligt, at bibliotekets opgave lettes i det øjeblik flere daginstitutionsledere bliver en del af projektet (jf. Tema 6: Projektets organisering)

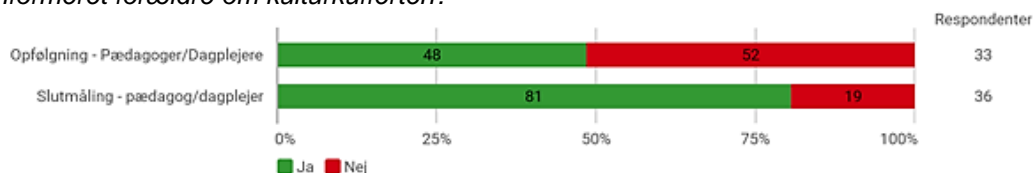
Kulturkuffert

Kulturkufferten introduceres først i efteråret 2018. Opfølgningmålingen indikerer, at få forældre låner kufferten, og der igangsættes i 2019 en strategi for øget udlån af kufferterne. SMART-målet er, at mindst 70 % af det pædagogiske personale skal have informeret forældre om kulturkufferten ved projektets afslutning.

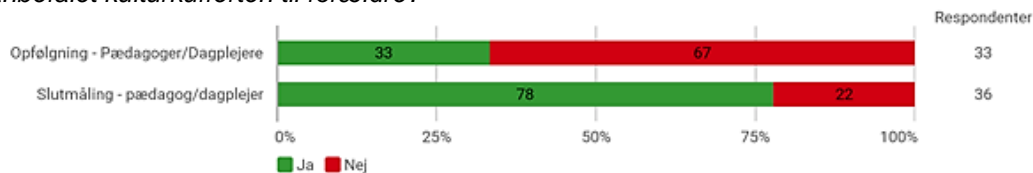
Man kan ved opfølgningen se, at det kun er 48 % af det pædagogiske personale, som har informeret forældre om kulturkufferten, ved slutmålingen er dette steget til 81 %. Dertil kommer, at 78 % har anbefalet kulturkufferten til forældre, og samtidig siger 61 %, at de har udlånt en kulturkuffert til forældre. Der er også flere, der giver en vejledning i brug af kulturkufferten. Dette er steget fra 24 til 69 %.

¹² Det er kun forældre, som har erklæret kendskab til biblioteksdagene, som giver vurderingen.

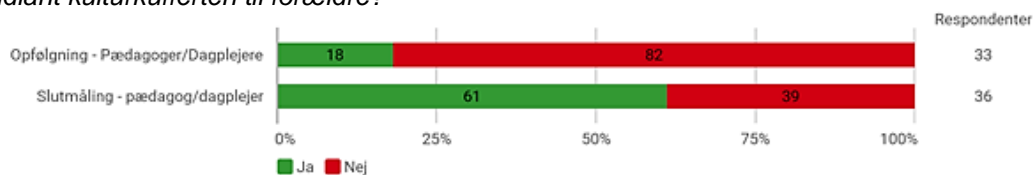
Har du informeret forældre om kulturkufferten?

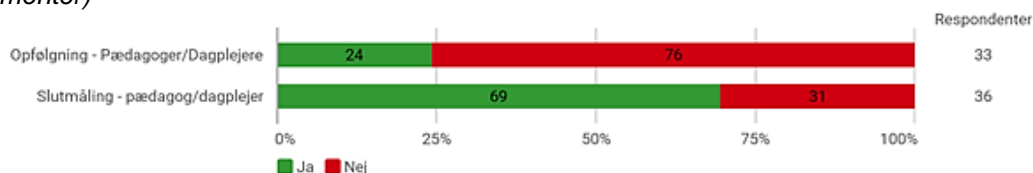
Har du anbefalet kulturkufferten til forældre?

Har du udlånt kulturkufferten til forældre?

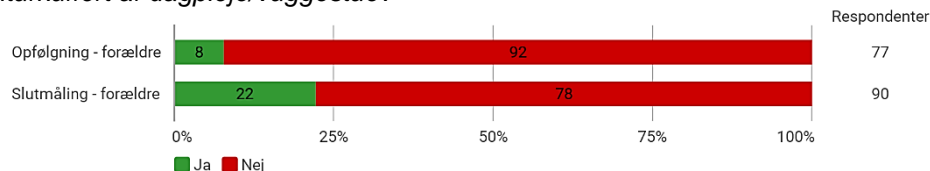
Har du givet forældre vejledning i brug af kulturkufferten? (hvordan man aktivt kan bruge de enkelte elementer)

Man kan af ovenstående konkludere, at der tydeligvis er sket en øget indsats fra opfølgningen til slutmålingen. Kulturkufferten bliver i langt højere grad italesat, og målet om øget omfang af information til forældre indfries. Det afgørende bliver dernæst, hvorvidt forældrene også tager informationen til sig og låner kulturkufferten, hvilket er omdrejningspunktet for et andet SMART-mål. Ved projektets afslutning skal mindst 30 % af forældrene have lånt en kulturkuffert.

Som nævnt er der kun 8% af forældrene, som ved projektets opfølgning har lånt en kulturkuffert. Ved slutmålingen er dette tal steget til 22 %, hvilket er under kriteriet på 30 %.

Har du lånt en kulturkuffert af dagpleje/vuggestue?

Af de forældre, som lånte kulturkufferten, svarer 95 % ved slutmålingen, at de fik vejledning til brug heraf. Dvs. kun et fåtal låner kufferten uden at få vejledning og have en dialog med det pædagogiske personale.

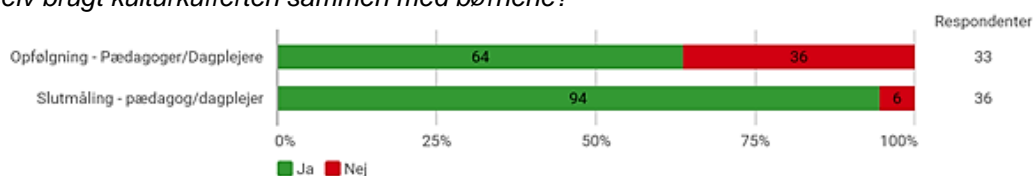
Fik du af pædagog/dagplejer vejledning til brug af kulturkufferten?

Forældrene udpeger også, hvilke elementer fra kulturkufferten, der er blevet anvendt. Det drejer sig primært om bøgerne, mens foldere om aktiviteter ikke har samme interesse. De kvalitative telefoninterview viser i denne forbindelse, at det kun er få af de interviewede forældre, som ikke kender til kufferten, og de forældre, som har haft en kuffert med hjemme, er alle positive over for indsatsen. Det er dog meget forskelligt, hvordan forældre bruger kufferten. I nogle familier er det børnene, der selv går på opdagelse i kufferten uden voksenstøtte, i andre familier foregår det mere struktureret som en voksenstyret aktivitet. Dette kan hænge sammen med, at den vejledning, der gives til forældrene af det pædagogisk personale, er meget forskellig, og forældrene føler sig mere eller mindre klædt på til opgaven. Hvis kulturkufferten skal virke efter hensigten, er det vigtigt, at den bruges korrekt, dvs. sammen med en voksen, som gør noget bestemt. I de familier, hvor forældre og børn har brugt kufferten sammen, er der givet grundig vejledning til kuffertens indhold samt de aktiviteter, der knytter sig til. Enkelte forældre kender til kufferten, men kun som noget der er blevet brugt i institutionen, og har ikke fået tilbud om at tage kufferten med hjem.

Det er imidlertid ikke kun forældrene, der gør brug af kulturkufferten. Det pædagogiske personale kan også selv bruge kufferten sammen med børnene. Her viser resultatet fra spørgeskemaundersøgelsen, at der er sket en stigning - fra 64 % i opfølgingsmålingen til 94 % i slutmålingen.

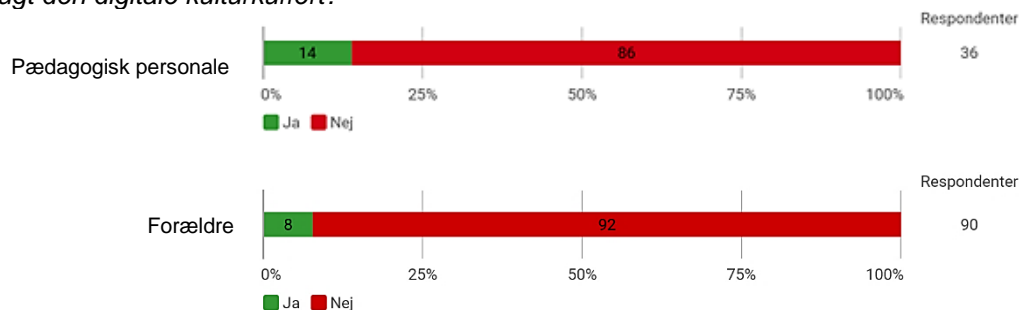
Har du selv brugt kulturkufferten sammen med børnene?

Især dagplejerne udviser et stort engagement for kulturkufferten. Nogle har selv udviklet videre på konceptet og har suppleret med yderligere aktiviteter eller skiftet aktiviteter ud, når de blev forældede. Det kan hænge sammen med, at kufferten står tilgængeligt i dagplejerens hjem, og hun er alene om at benytte den. Det giver større ejerskab og på grund af den mindre børnegruppe er det lettere at administrere udlevering af kufferten.

Afslutningsvist skal det nævnes, at som supplement til den fysiske kulturkuffert introducerer man i forbindelse med COVID-19 nedlukningen en digital kulturkuffert. Den består af en PDF med blandt andet links til e-reolen med alderssvarende bøger, f.eks. Mimbo Jimbo bogserien. Kufferten er formidlet via intra og direkte mails til forældre og medarbejdere. Det er dog kun et fåtal, som på evalueringstidspunktet har brugt den digitale kulturkuffert - 14 % af det pædagogiske personale og 8 % af forældrene. Her skal man have in mente, at den digitale kulturkuffert på målingstidspunktet kun havde været en tilgængelig mulighed i maks. 1½ måned.

Har du brugt den digitale kulturkuffert?

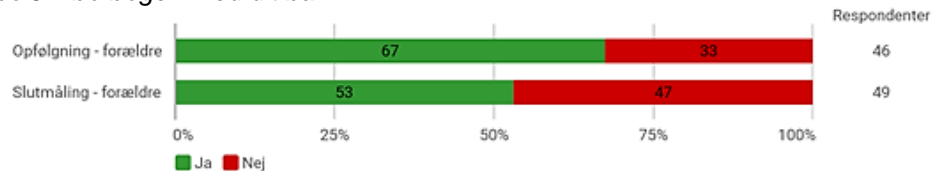
Projekt "Sprogkuffert til børn med dansk som andetsprog" fra Århus Kommune viser, at sprogkufferterne især er effektive for børn af uuddannede mødre, og at der er et potentiale i at arbejde systematisk med at inddrage forældrene i deres børns sproglige udvikling. I modsætning til projektet i Århus, har kulturkufferten i projekt Godt begyndt dog ikke været rettet mod en specifik målgruppe af hverken børn eller forældre. Det har været et åbent tilbud for alle, hvilket gør det

sværere at følge effekten af indsatsen. Alt i alt er der god grund til at fastholde kulturkufferten og gerne målrette indsatsen mod den gruppe af forældre, som ikke naturligt laver den slags aktiviteter med deres børn.

Bogserien Mimbo Jimbo

I projektføreløbet introduceres bogserien Mimbo Jimbo, som en fast bestanddel - først introduceret i dagplejen og siden som en del af kulturkufferten. Ligesom kulturkufferten er der her tale om en konkret, fysisk ting, som det pædagogiske personale er introduceret til. Bogen skal både anvendes af det pædagogiske personale OG af forældrene. I den forbindelse er der formuleret et SMART-mål om, at 75 % af de forældre, der har haft adgang til en Mimbo Jimbo bog, ved projektets afslutning skal have læst bogen med deres barn.

Har du læst Mimbo Jimbo bogen med dit barn?

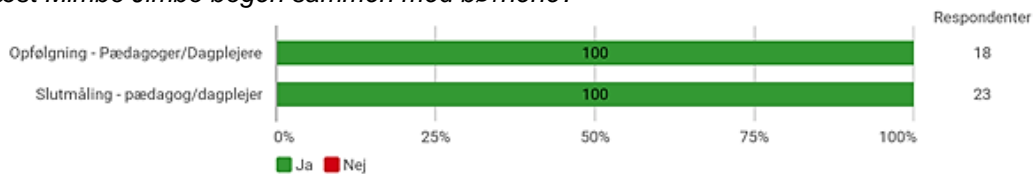

Ved opfølgningen har 67 % af de forældre, som havde fået adgang til Mimbo Jimbo, læst bogen med deres barn. Dette er ved projektets afslutning reduceret til 53 %, og dermed er der sket et fald, til trods for at bogen ellers vurderes positivt af de forældre, som har stiftet kendskab med bogen. Dette specifikke tiltag, kunne man have forventet, ville opleve større interesse i forbindelse med COVID-19, hvor institutionerne lukkede ned. Det har imidlertid ikke været tilfældet, og den forventede progression udeblev. Det kan være tegn på, at forældrene i perioden har haft mindre overskud til at læse med deres børn.

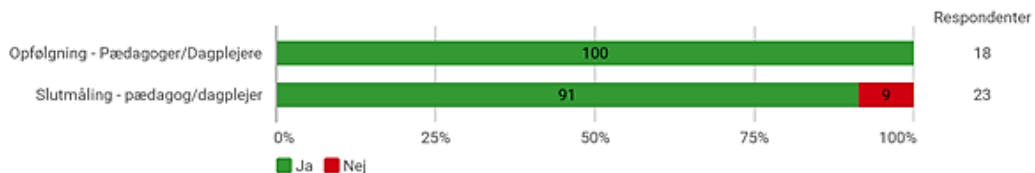
De kvalitative telefoninterviews viser dog, at bogen vurderes højt, og forældrene holder af at læse med deres børn. De fleste af forældrene, som deltog i telefoninterviewene, har læst bogen en eller flere gange. Dette hænger uden tvivl sammen med, at det er en genkendelig aktivitet, som forældrene er vant til at gøre i hverdagen.

Igennem spørgeskemaet giver det pædagogiske personale, som har brugt bogen, også en positiv tilbagemelding. De markerer, at børnene havde en god reaktion på Mimbo Jimbo bogen, og de har talt med forældrene om vigtigheden af at læse bogen sammen med børnene.

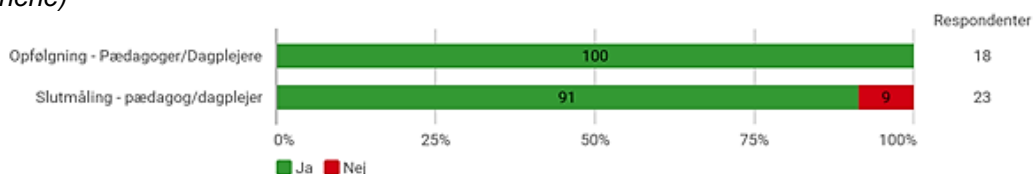
Har du læst Mimbo Jimbo bogen sammen med børnene?

Havde børnene en god reaktion på Mimbo Jimbo bogen? (f.eks. talt om bogen, stillet spørgsmål mv.)

Har du talt med forældrene om Mimbo Jimbo bogen? (om vigtigheden af at læse bogen sammen med børnene)

Som supplement til ovenstående er forældre og pædagogisk personale blevet bedt om at vurdere hhv. kulturkufferten og Mimbo Jimbos betydning for barnets sproglige udvikling (f.eks. om barnet har lært at sige nye ord, har udvist større interesse i bøger eller fået mere lyst til at snakke). De markerer på en skala fra 1 til 5, hvor 1 angiver "ingen betydning" og 5 angiver "stor betydning".¹³

Målet ved projektets afslutning er, at vurderingen af tiltag er mindst 2,5. Kulturkufferten får af forældrene en score på 3,5, og Mimbo Jimbo bogen får en lidt højere score på 3,52.

Kulturkuffert – Forældrenes vurdering

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	3,00	5
Slutmåling	1,00	5,00	3,50	14

Mimbo Jimbo bogen – Forældrenes vurdering

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	3,30	23
Slutmåling	1,00	5,00	3,52	21

Det pædagogiske personale vurderer tydeligt Mimbo Jimbo bogen mere positivt end kufferten. Deres vurdering af bogen er også højere end forældrenes vurdering. De positive vurderinger fra både det pædagogiske personale og forældre bekræfter, at bogen er et vigtigt element i kulturkufferten (jf. SPELL og Fart på sproget).

Kulturkuffert – Det pædagogiske personales vurdering

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	3,32	22
Slutmåling	1,00	5,00	3,16	32

Mimbo Jimbo bogen – Det pædagogiske personales vurdering

	Observeret minimum	Observeret maksimum	Gennemsnit	Respondenter
Opfølgning	1,00	5,00	4,44	16
Slutmåling	2,00	5,00	4,18	22

Man kan konkludere, at både det pædagogiske personale og forældrene har et positivt indtryk af både kulturkufferten og Mimbo Jimbo. Det er dog vigtigt, at man får knækket koden ift., hvordan man i højere grad får forældrene til at låne materialet med hjem. Informationsniveauet er højnet, men man mangler den sidste afgørende del af indsatsen – at flere af forældrene tager materialet til sig og ved, hvordan materialet bruges.

At fælles læsning og "boglige" aktiviteter er særligt gode til at styrke børns sprogudvikling, underbygges af international forskning (Bleses et. al. 2020). Især læsning af bøger med supplerende sprogaktiviteter, spiller en vigtig rolle. Rapporten "Sproget kan styrkes" (2020) viser eksempelvis, at fælles boglæsning og stillesiddende "boglige" aktiviteter styrker børnenes sprogtiltagelse udvikling mere end legeaktiviteter, hvor børnene er mere mobile, måske fordi læsning i højere grad understøtter dialogen og interaktionen mellem den voksne og barnet.

Der er således god grund til at fastholde både kuffert og bog som et vigtigt bindeled mellem forældre og dagtilbud, og en indsats kunne her være at opkvalificere kufferten med samtaleark og idéer til dialogisk læsning, så forældre, for hvem læsning ikke er en del af hverdagen, bliver inspireret og klædt på. Det kan også være hensigtsmæssigt at oversætte samtaleark og ideer til de mest gængse indvandrersprog, så man sikrer sig, at denne målgruppe også inddrages.

¹³ Det er kun forældre, som har erklæret kendskab til de nævnte tiltag, som giver vurderingen.

Tema 4: Forældresamarbejde

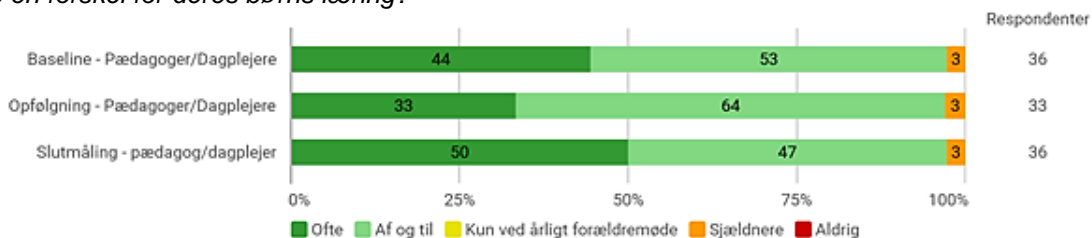
En central del af kompetenceudviklingen omhandler vejledningen af forældre ift. deres barns sproglige udvikling, herunder hyppigere målrettet forældredialog. I dette afsnit undersøges, hvordan forældredialogen er forløbet i projektet, og hvordan det pædagogiske personale understøtter forældrenes tilgang til deres barns sproglige udvikling.

Afsnittets hovedpointer er:

- Generelt fungerer forældresamarbejdet godt, og forældrene er blevet mere motiverede til at understøtte deres barns sproglige udvikling.
- Det er centralt, at det pædagogiske personale bliver i stand til at udpege og tage kontakt til den forældremålgruppe, som har mest behov for ekstra vejledning.

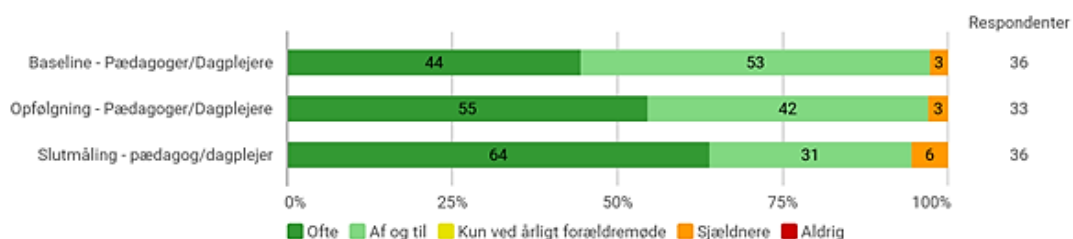
Der tages her afsæt i et SMART-mål omhandlende målrettet forældredialog. Ved slutmålingen skal det pædagogiske personale hyppigere have målrettet forældredialog og konkrete forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til deres børns læring. Målet er herigennem at motivere forældrene til i højere grad at engagere sig i barnets læring og sproglige stimulering. Som det fremgår af nedenstående diagram, lå den målrettede forældredialog allerede på et højt niveau ved baselinemålingen, og derfor er det vanskeligt at se en progression. Der er dog en svag stigning fra baseline til slutmålingen.¹⁴

Har du løbende en målrettet forældredialog med vejledning til, hvordan de kan være med til at gøre en forskel for deres børns læring?

Til gengæld kan man se en udvikling i hyppigheden af konkrete forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til deres børns læring. Ved baselinemålingen svarer 44 % af det pædagogiske personale "ofte", mens dette gælder 64 % af personalet ved slutmålingen.

Kommer du løbende med konkrete forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til deres børns læring?

Forældrene er ikke nødvendigvis bekendt med termen "målrettet forældredialog", de vil være mere bekendte med termen "vejledning". Derfor spørges forældrene i spørgeskemaet, om de ønsker mere vejledning. Hertil svarer 66 % af forældrene i baselinemålingen, at de mener mængden af vejledning er passende, 21 % ønsker mere vejledning og endelig er der ca. 4 %, som synes, der gives for meget vejledning. Ved slutmålingen er andelen af forældre, som ønsker mere vejledning steget til 23 %, stigningen gælder især kategorien "vejledning fra pædagog/dagplejer". Andelen af forældre, der vurderer, at mængden af vejledning er passende, er ved slutmålingen faldet fra 66 % til 59 %. De enkelte fald og stigninger er dog relativt små, dvs. der er ikke tale om betydelige forandringer.

¹⁴ I dette tilfælde bør man have in mente, at datamaterialet er meget lille, og derfor er der større usikkerhed.

Ønsker du at få mere vejledning, end du får i dag?

	Baseline	Opfølgning	Slutmåling
Nej, jeg synes mængden af vejledning er passende	66,2%	59,7%	58,9%
Ja, jeg vil gerne have mere vejledning fra pædagog/dagplejer	10,0%	14,3%	17,8%
Ja, jeg vil gerne have mere vejledning – både fra pædagog/dagplejer og bibliotekar	11,2%	5,2%	5,6%
Nej, Jeg synes, der gives for meget vejledning	3,8%	3,9%	3,3%
Ved ikke	8,8%	16,9%	14,4%
I alt	80	77	90

Interviewene er i overensstemmelse med den kvantitative undersøgelse. Forældrene er generelt meget tilfredse med den daglige vejledning og sparring, som de får fra det pædagogiske personale. Det foregår som regel i døren, når børnene bliver hentet, og ingen af forældrene i interviewene ønsker et mere udvidet samarbejde. Det kan hænge sammen med den gruppe af forældre, vi har ramt i interviewene, der som tidligere nævnt er kendetegnet ved at have et relativt højt uddannelsesniveau. Det er i forvejen ressourcerstærke forældre, som i forvejen gør mange af de nævnte tiltag. Her er det centrale, at man bliver i stand til at udpege og tage kontakt til den forældremålgruppe, som har mest behov for ekstra vejledning.

Som supplement til ovenstående er det relevant også at betragte, hvorvidt forældrene tager vejledningen til sig og i højere grad engagerer sig i barnets sproglige udvikling. I spørgeskemaundersøgelsen bliver det målt på en række forskellige handlinger, f.eks. om man som forælder læser højt for barnet, taler med barnet, leger med barnet, lærer barnet sanglege eller lign. Ud af 13 nævnte handlinger/tiltag gør de fleste forældre brug af 9, men der er en tydelig progression fra baselinemålingen til slutmålingen. Andelen af forældre, der gør brug af mindst 10 tiltag stiger fra 46 % til 63 %. Dette indikerer, at forældrene er blevet mere motiverede til at arbejde med barnets sprogstimulering, hvilket kan hænge sammen med hyppigere vejledning og konkrete forslag fra det pædagogiske personale.

Hvordan er du som forælder opmærksom på dit barns sproglige udvikling? (baseret på antal tiltag/handlinger)

	Baseline	Opfølgning	Slutmåling
Maks. 9 tiltag	53,8%	46,8%	36,7%
Min. 10 tiltag	46,2%	53,2%	63,3%
I alt	80	77	90

I forbindelse med temaet: Forældresamarbejde skal det afslutningsvist påpeges, at nogle forældre til børn i vuggestuerne føler, at de har været underinformerede i forhold til projekt Godt begyndt. De ville gerne have haft mere information om selve projektet, biblioteksdagene og kufferten. Forældre med børn i dagpleje føler sig generelt mere informeret, nok igen fordi forældrene her er i tættere kontakt med dagplejeren. En årsag kan også være at forældrene glemmer information over tid. Det er derfor vigtigt at holde gryden i kog og løbene informere om de tiltag, der foregår i dagtilbudet, f.eks. gennem opdateringer på intra, sms'er, breve mv. Igen må vigtigheden af at ramme alle forældre fremhæves, især den gruppe som det pædagogiske personale kan have svært ved at få i tale. Der skal tænkes i nye formater for forældresamarbejdet, og personalet skal turde tage den svære samtale.

Tema 5: Børnenes sproglige udvikling og trivsel

Tema 5 fokuserer på børnenes sproglige udvikling og trivsel, som er et af projektets overordnede mål. Afsnittet undersøger, i hvilket grad projektet har haft betydning for børnenes sproglige udvikling.

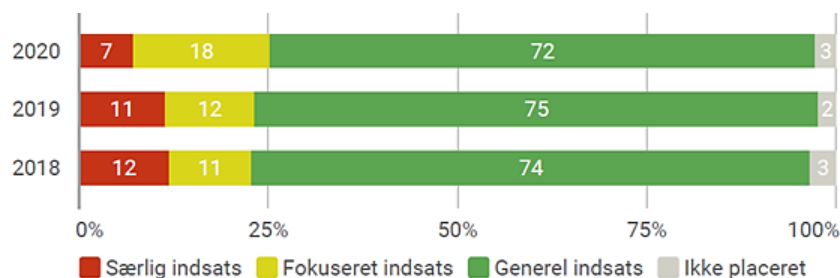
Afsnittets hovedpointer er:

- Børnenes sproglige progression kan ikke dokumenteres inden for projektperioden.
- Tiltagene skal ramme de børn, der har brug for en ekstra indsats.

Som tidligere nævnt, viser de obligatoriske sprogvurderinger, som laves på alle 3-årige børn, at omkring 27 % af de sprogvurderede børn på Lolland har behov for enten en 'fokuseret' eller 'særlig' indsats. Denne høje andel skulle efter projektindsatsen gerne reduceres og komme tættere på landsgennemsnittet, som ligger på omkring 15 %. Data fra forskningsprogrammet Fremtidens Dagtilbud, som Lolland Kommune har leveret data til, viser endvidere et kompetencespænd mellem de sprogligt stærkeste og de sprogligt svageste børn på op mod to år, og at forskellen ikke ændrer sig på tværs af aldersspænd.¹⁵ Dette spænd skulle gerne mindskes ved at "løfte" de sprogligt svageste. Derfor er målet, at kunne se progression i 3 og 5-åriges sprogvurderinger.

Nedenfor ses talesproglige færdigheder for 3-årige fordelt på indsatsgrupper - fra projektets start i 2018 til projektets slutning i 2020. Datagrundlaget er en kommunerapport fra 2020 (Lolland Kommune), hvor der i dette tilfælde er vurdering af 111 børn i 2020 mod 263 i 2019 og 268 i 2018, hvorfor der er en lille usikkerhed i datamaterialet.

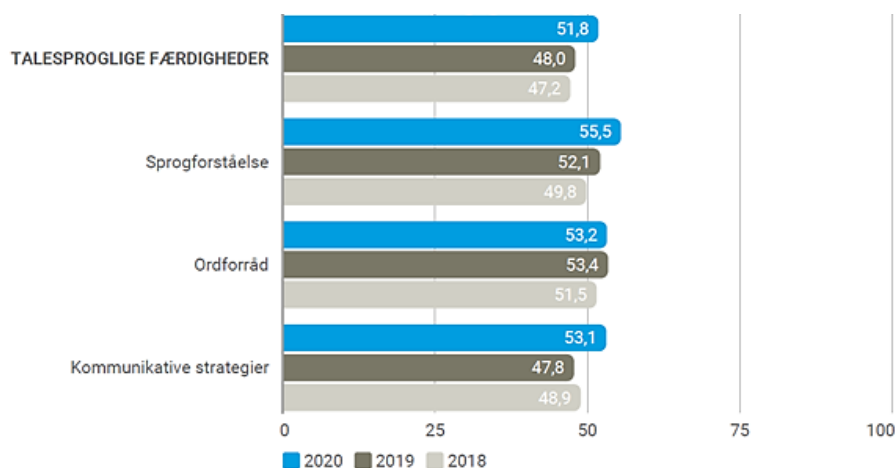
Talesproglige færdigheder fordelt på indsatsgrupper
Historisk udvikling

Overordnet set er der i perioden kun mindre forandringer, som kan være tilfældige. Desværre er der ikke sket et fald i andelen af børn, der er kategoriseret inden for særlig eller fokuseret indsats. I 2020 er det 25 % af 3-årige, som

har brug for enten en 'fokuseret' eller 'særlig' indsats, i 2018 og 2019 var andelen 23 %.

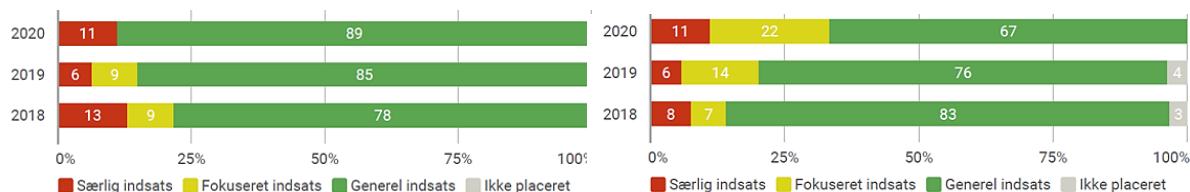
De små forskelle fra 2018 til 2020 ses mere tydeligt, når man betragter resultaterne for de enkelte deltest, hvor der eksempelvis er fremskridt ift. Kommunikative strategier - fra en score på 48,9 til 53,1. Ligeledes er der fremskridt, når det gælder sprogforståelse, som går fra en score på 49,8 til 55,5.

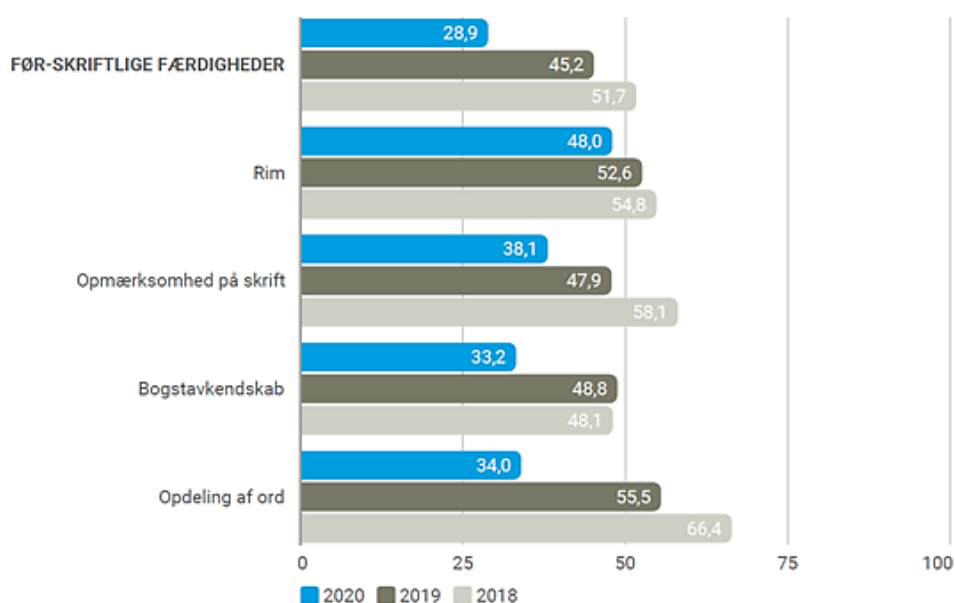
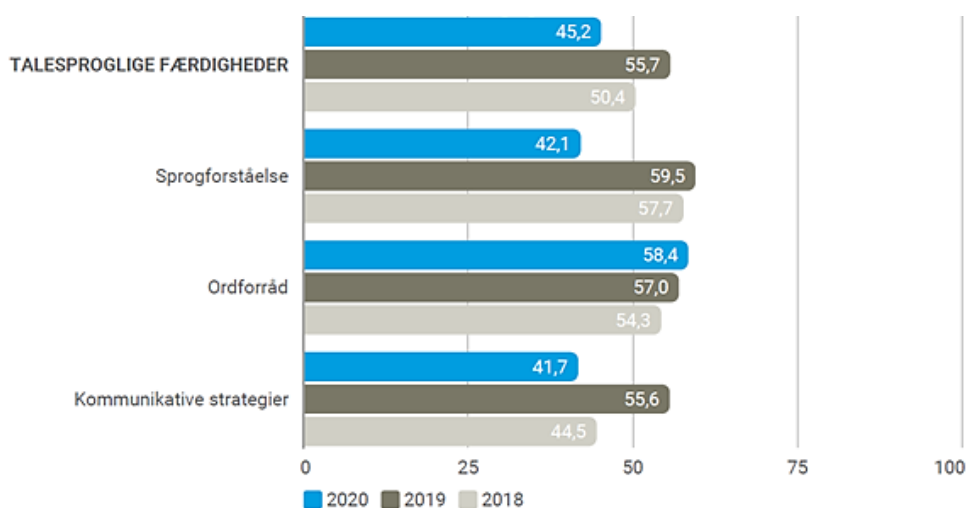
¹⁵ Socialstyrelsen; Forskningsprogrammet 'Fremtidens Dagtilbud – udvidet forældresamarbejde' (2014)

For de 5-årige gælder, at data for 2020 er langt mere usikre, da der kun er data fra 9, mens der i 2019 er data fra 188 og i 2018 er der data fra 92. Fra 2018 til 2019 ser det ud til, at flere børn kategoriseres inden for generel indsats, men vel at mærke kun når det handler om talesproglige færdigheder. Når det handler om før-skriftlige færdigheder går tendensen den anden vej.

Talesproglige færdigheder – og før-skriftlige færdigheder fordelt på indsatsgrupper

Resultaterne for deltestene af de 5-årige viser også, at kommunikative strategier er i en positiv udvikling fra en score på 44,5 i 2018 til 55,6 i 2019. Der, hvor de 5-årige går tilbage i forhold til før-skriftlige færdigheder, er ved opdeling af ord samt opmærksomhed på skrift. I begge tilfælde er scoren reduceret med over 10 point fra 2018 til 2019.

Som et supplement til sprogvurderingerne tilføjedes et mål ift. sproglig trivsel. Dette måles igennem læringshjulet, specifikt områderne: Kommunikation og sprog (tidligere Sproglig udvikling) samt Kultur, æstetik og fællesskaber (tidligere: Kulturelle udtryk og værdier). Ifølge det formulerede SMART-mål skulle man her måle en progression på 0,2 (jf. læringshjulets 4 trins skala).

Nedenfor ses resultatet for børnene opdelt på 3 år og 5-6 år i hhv. 2018 (ved projektets start) og 2020 (ved projektets afslutning).

Læringshjul	3-årige		5-6-årige		
	År	Kommunikation og sprog / Sproglig udvikling	Kultur, æstetik og fællesskaber/Kulturelle udtryk og værdier	Kommunikation og sprog / Sproglig udvikling	Kultur, æstetik og fællesskaber/Kulturelle udtryk og værdier
2018		3,3	3,3	3,3	3,3
2020		3,1	3,3	3,2	3,4

Som det ses af tabellen, placerer scoren sig i 2018 konsekvent på 3,3 uanset alderstrin og år. Når det gælder Kommunikation og sprog / Sproglig udvikling er der et fald på 0,2 for de 3-årige og et fald på 0,1 for de 5-6-årige. Når det gælder Kultur, æstetik og fællesskaber / Kulturelle udtryk og værdier, ses ingen forandring for de 3-årige, men en stigning på 0,1 for de 5-6-årige. Dvs. ud fra læringshjulet kan man ikke lokalisere, at projekt Godt begyndt har gjort en forskel, hverken ift. børnenes sproglige udvikling eller kulturelle udtryk og værdier.

I indsats teorien har sproglig progression været et centralt mål, og den manglende progression kan have flere årsager. Metodisk bør man have in mente, at datamaterialet er fra kommunerapporten, dvs. her inkluderes også børn som ikke har været med i indsatsen, og der vises et samlet gennemsnit. Det betyder, at en mindre progression kan forsvinde i gennemsnittet. Målingerne på de 5-årige er behæftet med endnu større usikkerhed, da man her betragter en gruppe, som måske for 2 år siden deltog i biblioteksdage for en kort periode.

Derudover skal det fremhæves, at der i projekt Godt begyndt forekommer en naturlig udskiftning i børnegruppen, efterhånden som de bliver ældre og overgår til børnehave, dertil kommer sygdom, flytning mv. Det betyder, at meget få børn har været til stede under hele projektførelsen. Det er et vilkår, som er svært at undgå.

Godt begyndt er ligeledes et tidsbegrænset projekt, som forløber over en forholdsvis kort projektperiode, hvilket ofte vil gøre det svært at måle progression i det hele taget. Det er vigtigt, at de aktiviteter, der sættes i værk i projektet, har så stor levedygtighed, at de kan fortsætte ud over projektperioden, for på den måde at give den ønskede virkning på længere sigt. Det er derfor for tidligt at konkludere på, hvorvidt indsatserne i projekt Godt begyndt vil have en positiv effekt på børnenes sprog på længere sigt, men det er rimeligt at antage, at deltagernes kompetenceudvikling samt projektets aktiviteter kan medføre en større progression i sprogvurderingerne

Det må derfor konkluderes, at selvom selve indsats teorien generelt er velunderbygget med henvisninger til andre projekterfaringer, undersøgelser, forskning og i enkelte tilfælde konkrete effektmålinger, så vil det på nuværende tidspunkt være vanskeligt at dokumentere en sammenhæng mellem projektet og en efterfølgende progression på børnenes sproglige udvikling og trivsel.

Indsatserne vurderes virksomme, men noget, der i høj grad påvirker muligheden for at måle progression, er, at man har valgt generelle indsats frem for indsats målrettet børn med sproglige udfordringer. I dette tilfælde kunne man have lavet et mindre udtræk i sprogvurderingerne, og man ville have mulighed for at følge det enkelte barns progression. Det kan således anbefales, at der arbejdes mere målrettet med specifikke grupper af børn, som har brug for en ekstra indsats.

Tema 6: Projektets organisering

Projektet har undervejs været præget af en del udskiftning på de forskellige poster, både i projektstyregruppe og arbejdsgruppe. Styregruppen bestod oprindeligt af en formand, sektorchef for Kultur, Fritid og Borgerservice, derudover en repræsentant fra Skole og Dagtilbud, LollandBibliotekerne samt en pædagogisk udviklingskonsulent. Undervejs i projektforløbet skete der udskiftning dels grundet omstruktureringer dels grundet jobskifte. Formandsposten blev overtaget af Biblioteks- og Borgerservicechef, repræsentanten fra Skole og Dagtilbud blev udskiftet, og den pædagogiske udviklingskonsulent samt repræsentanten fra LollandBibliotekerne udtrådte. Ved projektets afslutning er der således ingen fra projektets styregruppe, som har fulgt projektet fra begyndelsen.

Der har ligeledes været udskiftning af projektleder. Indledningsvist blev denne opgave varetaget af en udviklingskonsulent for LollandBibliotekerne, men ca. 1 år inde i projektforløbet blev opgaven grundet jobskifte givet videre til en konsulent i Staben for Kultur, Fritid og Borgerservice.

Der har i projektarbejdsgruppen været to omskiftninger fra bibliotekets side i 2019. Derudover er der en pædagogisk udviklingskonsulent, som er udtrådt grundet jobskifte, og en konsulent fra Staben for Kultur, Fritid og Borgerservice er overgået til rollen som projektleder. Inden for det sidste år er afdelingsleder for et dagtilbud blevet tilknyttet projektarbejdsgruppen, som ved projektets afslutning består af 4 medlemmer fra biblioteket, en sprogpædagog samt en afdelingsleder for et dagtilbud.

De ovennævnte udskiftninger i projektstyregruppen, -arbejdsgruppen og projektledelsen betyder, at der løbende har været behov for en opsummering af projektets formål, og det har også påvirket fremdriften i projektet.

Som det fremgår af ovenstående, var projektleder oprindeligt en udviklingskonsulent/bibliotekar fra LollandBibliotekerne, men ca. 1 år inde i projektet skete et skift, og den nye projektleder blev kultur- og fritidskonsulent fra Lolland Kommune, Staben for kultur, Fritid og Borgerservice. Ved udskiftning af projektleder skal det pointeres, at den nye projektleder havde været med i projektarbejdsgruppen fra begyndelsen. Dvs. der har været en relativ nem overlevering fra den ene projektleder til den anden, hvor man ikke umiddelbart oplevede et større videnstab. Der gives endvidere udtryk for god ledelsesopbakning til projektleder fra ledelseslagene i de respektive sektorer, hvilket styrker projektets samlede kommunikation og rammesætning. Derudover er der god kommunikation sektorerne imellem ift. fremtidigt samarbejde.

Udskiftningen af biblioteksmedarbejdere i projektarbejdsgruppen skabte imidlertid uro. Der gik tid med at få kørt nye medarbejdere i stilling, og der var uklarhed om opgavefordelingen bibliotekspersonalet imellem, hvilket også trak tråde ud til biblioteksdagene ift. forvirring omkring aktiviteter og roller. Det har ifølge projektleder været forvirrende for det pædagogiske personale at skulle forholde sig til nye biblioteksmedarbejdere af i alt tre omgange. Her mærkes det, at relationen og den nære kommunikation er vigtig i og for projektet. Det er taget til efterretning i såvel arbejdsgruppe som i styregruppe.

Projektet kom lidt usikkert fra start, hvilket understøttes i interviewene af både projektledelse, deltagere (pædagoger, dagplejere og bibliotekarer) og forældre. Det var svært i starten at samarbejde og drive et projekt på tværs, og ligesom det pædagogiske personale har også projektarbejdsgruppen måtte arbejde med at finde et fælles sprog. Det var uklart, hvad der skulle ske, hvem der skulle tage teten, og der manglede et fælles afsæt. Derfor har projektstyregruppen løbende lagt nye strategier på baggrund af den indsigt, man har fået undervejs i projektet.

Der er i løbet af projektperioden faldet ro på projektet. Deltagerne har fundet deres roller, blandt andet fordi der i styregruppen/arbejdsgruppen blev udviklet et "skriv" om rollefordelingen, som blev sendt rundt til institutionerne, så lederne kunne forberede projektdeltagerne. Dertil er sket en større ledelsesforankring i dagtilbuddene, hvilket også har haft betydning for projektets udvikling. I det hele taget ses det løbene ned gennem analysen, at ledelsesforankring går igen som en vigtig forudsætning for succes. Det gælder eksempelvis ift. kompetenceudvikling, hvor fastholdelse og

implementering af nye kompetencer kræver understøttelse fra lederen, ligesom enkelte medarbejdere kan have særligt brug for støtte og sparring. Det gælder også ift. samarbejde og kollegial sparring på tværs, hvor det er vigtigt, at lederen understøtter planlægning af tid og rammer for mødeaktiviteter.

Interview med projektarbejdsgruppen viser, at der har været et stort engagement undervejs i projektet: "Man vil gerne projektet, og man vil gerne ændre på ting. Alle har bidraget og været lydhøre... har haft lyst til at afprøve. På det samarbejds-mæssige plan har det fungeret godt." Både i projektarbejdsgruppen, men også i projektet som helhed, har man fået øje på hinandens styrker og svagheder, og de forskellige arbejdsopgaver som deltagerne hver især løfter: "Det er godt at være flere faggrupper sammen, fordi man får øje på andre ting." Der er i projektarbejdsgruppen enighed om, at der er gode perspektiver i at fortsætte samarbejdet på tværs af faggrupper, og at der nu skal bygges videre på de indhøstede erfaringer. Faggrupperne har lært af hinanden og har støttet hinanden, der er skabt mange gode kontakter, og man ønsker at fortsætte det gode samarbejde.

Projektarbejdsgruppen bemærker dog, "at projektet i høj grad er et projekt for de voksne", og at det er svært at se, hvordan det har udviklet børnene. En løsning kan være at lave mindre børnegrupper, da grupper på 16-20 børn + voksne er for store. Det er svært at nå at vejlede og udvikle tiltag, og det er svært at nå at arbejde med børnenes sprog.

Afslutningsvist markerer både projektstyregruppen og -arbejdsgruppen, at det er meget vigtigt, at projektet ikke står alene, og at den slags projekter ikke sker drypvis. Der må tænkes i en langstrakt plan, en rød tråd, der rummer børnene fra de bliver født, til de går ud af skolen. Dette underbygges af ny forskning fra Rockwoolfonden (2020), der viser, at hvorvidt øget understøttelse af sproglige færdigheder i børnehaven løfter børn på længere sigt, afhænger af, hvilke muligheder de får senere i barndommen. Hvis børn f.eks. går på skoler med lav kvalitet, forsvinder effekterne af indsatser i børnehaven.¹⁶

Den overordnede konklusion ift. organiseringen af projekt Godt begyndt er, at man har lært meget af samarbejdet på tværs af faggrupper, der er et ønske om at fortsætte og bygge videre på arbejdet og de gode erfaringer med øget fokus på børnenes sproglige udvikling.

---

¹⁶ https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2020/08/RFF-NYT-Sproglig-underst%C3%B8ttelse-i-b%C3%B8rnehaven-og-sociale-forskelle_august-2020.pdf

5. Konklusion og perspektivering

Projekt Godt begyndt kan siges at have været et projekt for de voksne. Det er kompetenceforløbet og det tværfaglige samarbejde, som primært har givet afkast, hvorimod det er sværere at registrere en progression i børnenes sproglige udvikling.

Den overordnede konklusion på projekt Godt begyndt er, at man på trods af startvanskeligheder har lært meget af samarbejdet på tværs af faggrupper, både gennem biblioteksdage og det kompetenceudviklende aktionslæringsforløb. Der er et ønske om at fortsætte og bygge videre på samarbejdet og de gode erfaringer med øget fokus på børnenes sproglige udvikling. De kvalitative interviews viser, at deltagerne på tværs af projektarbejdsgruppe, pædagoger, dagplejere og bibliotekarer generelt har været motiveret for at deltage i projektet, og at der er behov for den slags projekter i Lolland kommune. Selvom der i evalueringen ikke kan måles den ønskede progression på børnenes sproglige udvikling, er der alligevel grund til at antage, at indsatserne er så robuste, at de på længere sigt vil styrke børnenes sproglige udvikling. Det kræver dog, at flere faktorer er til stede, og her spiller ledelsens understøttelse af indsatserne en væsentlig rolle i alle projektets faser. Hvis kompetenceudvikling skal have en effekt, er det nødvendigt, at den nye viden og de nye kompetencer fastholdes og bringes i spil i hverdagen. Aktionslæringsforløbene skal planlægges, så det giver mening ind i en travl hverdag, og der skal afsættes tid og rammer til sparring og feedback. Det samme gør sig gældende for det tværfaglige samarbejde. Også her kræves faste rammer og tid til sparring på tværs.

Der er god grund til at fastholde arbejdet med kulturkufferten og højtlesning af billedbøger, hvilket generelt vurderes positivt i evalueringen af både projektdeltagere og forældre. Evalueringen viser dog, at man fortsat mangler at knække koden ift. at få flere forældre til at låne kulturkufferten. Der er endvidere stor forskel på, hvordan det pædagogiske personale kommunikerer til forældrene om kufferten, og dermed også forskel på, hvordan kufferten bruges af forældrene. Det er nødvendigt, at forældrene ved, hvilken rolle de spiller i forbindelse med kufferten, og hvordan de griber arbejdet med kufferten an. Der ligger derfor et potentiale i at klæde forældrene på, f.eks. i forhold til hvordan man læser med sit barn og samtaler om det læste. Endelig er det vigtigt, at kufferten også når ud til de børn, som har brug for en ekstra indsats, hvilket igen hænger sammen med forældresamarbejdet.

Forældresamarbejdet fungerer generelt godt, og kun få forældre giver udtryk for et ønske om mere vejledning fra det pædagogiske personale ift. sproglig udvikling. Der er dog et vækstpunkt i forhold til også at nå den forældregruppe, som på grund af manglende økonomisk, social eller kulturel kapital kan have svært ved at deltage i et traditionelt forældresamarbejde. Det kræver ifølge projektlederen en kulturændring i institutionerne, hvor det pædagogiske personale bl.a. skal være parat til at tage den svære samtale med denne forældregruppe. Der kan derfor være behov for at gentænke idéen om udvidet forældresamarbejde og udvikle differentierede tiltag til de forskellige forældregrupper.

Desværre har projektet været ramt af COVID-19 og har derfor måtte lukke aktiviteter ned over en længere periode op til projektets afslutning. Dette har selvsagt haft konsekvenser for projektets planlægning, gennemførelse og evaluering. Selvom projektet ikke er nået i mål med at vise en progression ift. børnenes sproglige udvikling og trivsel, og etablering af tilbud om udvidet forældresamarbejde ikke blev implementeret, må det siges at være en meget positiv gevinst, at deltagerne lige fra projektarbejdsgruppen over det pædagogiske personale til bibliotekarer ønsker at fortsætte og udvikle samarbejdet. Det er derfor vigtigt, at der udarbejdes strategier for, hvordan det gode samarbejde kan fortsætte, efter projektet er afsluttet, således at viden og erfaringer fastholdes og udvikles.

Inden for implementeringsteorien arbejder man med de forudsætninger, som er særlige vigtige, når en pædagogisk vision skal omsættes til en levedygtig praksis. En sådan implementeringsproces består af en række faser: Eksploration (udforskningsfasen), Begyndende implementering, Installering og endelig Fuld implementering (Albers, 2013). Projekt Godt begyndt kan ved projektaf-

slutningen siges at være på et begyndende implementeringsstadium, hvor der er brug for flere indsatser, hvis projektet skal implementeres fuldt ud. En mulighed kan f.eks. være at nedsætte et implementeringsteam bestående af ledere og erfarne praktikere, som kan understøtte deltagerne i at danne robuste netværk, der kan støtte op om indsatserne omkring børnenes sproglige udvikling og forældresamarbejdet.

Anbefalinger

I det følgende gives anbefalinger til det videre arbejde. Anbefalingerne dækker centrale dele af analysen og tager særligt afsæt i udtalelser fra projektstyrergruppen, projektarbejdsgruppen, projektdeltagerne samt den beskrevne indsats teori.

Ledelsesforankring

- Skab ledelsesforankring på alle niveauer – herunder også institutionsledelsen – med henblik på at sikre fastholdelse, udvikling og implementering.
- Skab tid, ro og plads til kompetenceudvikling, faglig sparring og videndeling mellem det pædagogiske personale og bibliotekarerne – også uden at børnene er til stede – f.eks. ved at skemalægge den fælles planlægning i et årshjul eller ved at etablere tværfaglige teams.
- Det er vigtigt, at projektet ikke står alene, og at den slags projekter ikke sker drypvis. Der må tænkes i en langstrakt plan, en rød tråd, der har fokus på børnenes sproglige udvikling fra de begynder i dagtilbud, til de går ud af skolen.

Forældresamarbejde¹⁷

- Gentænk forældresamarbejdet (evt. med inspiration fra bilag 2). Det kan være nødvendigt at videreudvikle eksisterende praksis i forhold til forældresamarbejde med den gruppe af forældre, som projektet ikke nåede. Da forældres behov og ønsker er meget forskellige, må samarbejdet differentieres og tilpasses de pågældende forældre og den enkelte problemstilling.
- Inviter til forældrecafé med det formål at introducere til de indsatser, der foregår i dagtilbuddet. Klæd forældrene på til opgaven, f.eks. ved konkret at vise forældrene, hvordan man laver dialogisk læsning i praksis eller sætter ord på de gøremål, forældre og barn foretager sig sammen i hverdagen.
- Tænk i andre måder at nå forældrene på end Forældreintra, som kan være svært at overskue for nogle forældre. Send f.eks. SMS, fang forældrene i døren, arranger uformelle møder, hvor man f.eks. spiser sammen eller spiller spil.

Sproglig udvikling

- Afgræns og definer børnegruppen tydeligt, så det er klart for det pædagogiske personale, hvilke børn indsatser skal rettes mod, f.eks. på baggrund af sprogvurderingerne.
- Planlæg forløb med mindre børnegrupper, så det bliver lettere at fokusere på det enkelte barns behov og læringsmål.

Biblioteket som fysisk rum

- Tænk i løsninger, der kan styrke biblioteket som fysisk ramme, f.eks. indretning med mulighed for forskellige aktiviteter til forskellige målgrupper samt pusleplads og mulighed for middagslur til de små
- Forældrene skal motiveres til at komme på biblioteket. Overvej om nogle forældre vil kunne indgå i biblioteksdage, f.eks. ved at hjælpe med/indgå i de planlagte aktiviteter

---

¹⁷ Hent mere inspiration til forældresamarbejdet her: <https://emu.dk/sites/default/files/2019-04/Sprog%20er%20en%20gave%202.pdf>

Kulturkuffert

- Gentænk Kulturkufferten – den er et givtigt bindeled mellem dagtilbud og forældre. Der kan gives inspiration til og konkrete eksempler på, hvordan forældrene kan støtte op om deres børns sproglige udvikling og læring med udgangspunkt i det, som foregår i dagtilbuddet generelt set og mere specifikt i forlængelse af de tilrettelagte sprogstimuleringsforløb¹⁸, f.eks.:
  - hvordan højtlesning kan blive en fast rutine i hjemme i hverdagen, og hvordan der kan skabes gode rolige læsestunder
  - hvordan forældre helt konkret kan læse med deres børn, og hvordan de sammen kan tale om det læste, dvs. dialogisk oplæsning (lig READ-projektet)
  - hvordan forældre generelt kan udvise interesse for deres børns hverdag, og hvordan man taler med barnet om, hvad der er sket i løbet af dagen, og hvilke konkrete spørgsmål forældrene kan stille
  - hvordan multimedier (f.eks. film, apps og online-materialer) kan understøtte tilgangen af de sproglige kompetencer, der arbejdes med i sprogstimuleringsforløbene
  - hvordan udflugter og samværsformer suppleret med lister over relevant sprogbrug, som kan stimulere samtalerne, kan bidrage til positive og udviklende samtaler
  - hvordan brug af tilbud i lokalsamfundet kan bidrage positivt til at stimulere børnenes sproglige udvikling og læring. Det kan f.eks. være i form af aktiviteter på biblioteker og museer, herunder en guide til hvordan man kan tale om besøgene

---

¹⁸ Til udformningen af et sådant materiale kan f.eks. hentes inspiration her: Sprogprøverne i 0. klasse: www.emu.dk; projekt READ <https://www.aarhus.dk/media/35815/read-bogmaerke-0-3-aar.pdf>). En del af materialerne er oversat til forskellige sprog.

6. Litteraturliste

Albers, B. (2013): *Bæredygtighed via effektiv implementering*, Kognition og pædagogik, Tidsskrift om gode læringsmiljøer, 22. årg., nr. 86

Andersen, S.C. & Nielsen, H.S. (2016). Reading intervention with a growth mindset approach improves children's skills. Lokaliseret 19.09.20: <https://www.pnas.org/content/pnas/113/43/12111.full.pdf>

Bleses, D., Højen, A., Andersen, M.K., Dybdal, L. & Sehested, K. (2015). *Sproget kan styrkes! Rapport om effekten af sprogindsatserne SPELL og Fart på sproget i danske dagtilbud*. Lokaliseret 16.08.20: <https://childresearch.au.dk/publikationer/nyhed/artikel/sproget-kan-styrkes-rapport-om-spell-og-fart-paa-sproget-undersogelser-af-effekten-af-to-sprogindsatser/>

Christensen, M.V. & Østerbye, T. (2015). "Projekt Read – sammen om læsning". *Viden om Literacy*, nr. 17

Dahler-Larsen, P., Krogstrup, Hanne Kathrine (2004): *Nye veje i evaluering*. Systime Academic

Danmarks Evalueringsinstitut (2018): *Forældresamarbejde i dagtilbud. Forskningskortlægning*.

Danmarks Evalueringsinstitut (2016). *Samarbejde mellem forældre og daginstitutioner*

Den styrkede pædagogiske læreplan. Lokaliseret 16.08.20: https://emu.dk/sites/default/files/2020-03/7044%20SPL%20Den_styrkede_paedagogiske_laereplan_21_WEB.pdf

Gensowski, M., Landersø, R., Bleses, D., Dale, P., Højen, A., Justice, L. (2020). *Public and parental investments and children's skill formation*. Study Paper 155. The ROCKWOOL Foundation Research Unit. Lokaliseret 16.08.20: https://www.rockwoolfonden.dk/app/uploads/2020/08/RFF-NYT-Sproglig-underst%C3%B8ttelse-i-b%C3%B8rnehaven-og-soziale-forskelle_august-2020.pdf

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview. Introduktion til et håndværk*. Hans Reitzels Forlag.

Læringshjul til dialog og vurdering af børns kompetencer. Lokaliseret 16.08.20: <https://www.kl.dk/kommunale-opgaver/boern-og-unge/dagtilbud/redskaber-til-arbejdet-med-kvalitet-i-dagtilbud/laeringshjul-til-dialog-og-vurdering-af-boerns-kompetencer/>

Skov, L.I.: (2014): *Biblioteket som literacyagent. Evalueringsrapport*. Lokaliseret 16.08.20: <http://projektbank.dk/sites/default/files/documents/Evalueringsrapport%2520jan%25202016%2520Biblioteket%2520som%2520literacy-agent%2520280116%2520pdf.pdf>

Westi, M. & Lange, T.K. (2013): *Find fidusen med læsefidusen*, Daneklærerforeningen

Hjemmesider:

READ: <https://www.aarhus.dk/media/35815/read-bogmaerke-0-3-aar.pdf>

Sprog er en gave (2013): <https://www.aarhus.dk/media/35815/read-bogmaerke-0-3-aar.pdf>

Udspil om fremtidens pædagoger (2019): <https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/wp-content/uploads/2019/09/Fremtidens-p%C3%A6dagoger-fremtidens-p%C3%A6dagoguddannelse.pdf>

Vejledning til sprogvurdering (2017): https://bedstssammen.kk.dk/sites/bedstssammen.kk.dk/files/vejledning_-_sprog_vurdering_3-6_-_06122017.pdf

Bilag 1: SMART-mål

Nedenfor fremgår de formulerede SMART-mål opdelt på 3 centrale elementer i indsats teorien (kompetenceudviklende aktionslæringsforløb, biblioteksdage og kulturkuffert), og afslutningsvist ift. projektets primære formål, omhandlende børnenes sproglige udvikling specifikt progression i sprog vurderingerne og sproglig trivsel. Der er ikke udarbejdet SMART-mål ift. 'Udvidet forældre-samarbejde', da dette element ikke blev implementeret. Flere af SMART-målene omfatter dog forældrene som målgruppe, eftersom de er medtænkt i de øvrige aktiviteter nævnt i indsats teorien.

Kompetenceudviklende aktionslæringsforløb:

- Øget kendskab til tidlig literacy og børns sproglige udvikling. Der svares på en skala fra 1-10, hvor baseline var gns. 6,56.
- Progression i antal tiltag der bruges til arbejdet med sprogstimulering. Ud af 12 tiltag bruges ved baseline gns. 10,33.
- Øget samarbejde mellem bibliotek og pædagogisk personale. Progression ift. hvor ofte der er faglig sparring/dialog, hvor ofte der er videndeling.
- Med afsæt i det pædagogiske personales baselinemåling skal der ved slutmålingen være hyppigere målrettet forældredialog og konkrete forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til deres børns læring.

Biblioteksdage:

- Progression i andelen af forældre, der har hørt om Biblioteksdage. (Målepunkt fra opfølgingsmålingen til slutmålingen)
- Forældres vurdering af tiltagets betydning for sproglig udvikling. Der svares på en skala fra 1-5. Målet ved projektets afslutning – mindstekrav 2,5.
- Pædagogisk personales vurdering af tiltagets betydning for sproglig udvikling. Der svares på en skala fra 1-5. Målet ved projektets afslutning – mindstekrav 2,5.

Kulturkuffert:

- 70 % af det pædagogiske personale skal ved projektets afslutning have informeret forældre om kulturkufferten.
- Min. 30 % af forældrene skal ved projektets afslutning have lånt en kulturkuffert.
- 75 % af de forældre, der har haft adgang til Mimbo Jimbo bogen (f.eks. via kulturkufferten), skal ved projektets afslutning have læst bogen med deres barn.
- Forældres vurdering af tiltagets betydning for sproglig udvikling. Der svares på en skala fra 1-5. Målet ved projektets afslutning – mindstekrav 2,5.
- Pædagogisk personales vurdering af tiltagets betydning for sproglig udvikling. Der svares på en skala fra 1-5. Målet ved projektets afslutning – mindstekrav 2,5.

Børnenes sproglige trivsel:

- Progression i 3 og 5-åriges sprog vurderinger.
- Progression på 0,2 (jf. 4 trins skala) i den samlede vurdering i læringshjulet på følgende områder: Kommunikation og sprog (hed tidligere: Sproglig udvikling) samt Kultur, æstetik og fællesskaber (hed tidligere: Kulturelle udtryk og værdier).

Opsamlende analyse af SMART-målene

Analysen viser, at det i flere tilfælde er vanskeligt at måle den ønskede progression. Ud af 14 SMART-mål er 9 opfyldt, mens de resterende 5 ikke opfyldes. I flere af disse tilfælde kan det henføres til usikkerhed i målingen, eller at det er underbelyst i eksisterende data. 2 ud af de 5 ikke opfyldte SMART-mål kan henføres til de outcome-mål, der blev formuleret ved projektets start.

Ift. Kompetenceudvikling af det pædagogiske personale er der 4 SMART-mål, hvoraf der var mindre progression, når det gjaldt kendskab til tidlig literacy. Frem til opfølgningen var der også progression i antal tiltag anvendt til arbejdet med sprogstimulering og ligeledes videndeling mellem bibliotekarer og pædagogisk personale. Der var mere progression ift. faglig sparring/dialog mellem bibliotekarer og pædagogisk personale, ligesom der også var mere progression ift. målrettet forældredialog – specifikt når det gælder konkrete forslag til, hvordan forældrene kan bidrage til deres

børns læring. Man kan dermed til dels konkludere, at alle 4 SMART-mål opfyldes. Når projektet ikke når i mål med højere grad af kompetenceløft, kan det skyldes implementeringsfejl. Dette er imidlertid underbelyst, da evalueringen ikke har haft aktionslæringsforløbet som direkte fokuspunkt. Man skal også have in mente, at niveauet fra begyndelsen har ligget relativt højt, hvilket gør det mere vanskeligt at måle en progression, dertil kommer, at datamaterialet på det pædagogiske personale udgør et lille sample, hvilket betyder større usikkerhed. Med henvisning til indsats teorien er der grund til at antage, at hvis man arbejder målrettet med kompetenceudvikling, vil det have en effekt, men det kan være svært at måle.

Når det gælder den del af indsatsen, som betegnes Biblioteksdage, er der 3 SMART-mål. Det er tydeligt, at majoriteten af forældrene har hørt om biblioteksdagene, men der sker ikke en nævneværdig progression fra opfølgingsmålingen til slutmålingen. Forældrene og det pædagogiske personale bedes vurdere tiltagets betydning for barnets sproglige udvikling, her er vurderingen over minimumskravet på 2,5. Dermed kan man konkludere, at 2 ud af 3 SMART-mål er opfyldt, idet man fortsat skal arbejde på at højne informationsniveauet ift. forældrene. Evalueringen viser dog, at der er forskel på dagpleje og vuggestue i denne sammenhæng. Forældre med tilknytning til dagplejen er mere tilbøjelige til at have fået information og kende til biblioteksdagene. Dette hænger sandsynligvis sammen med, at der her er mere overskud til at have dialogen med forældrene i dagligdagen. Som nævnt under indsats teorien kan forældres manglende kendskab til indsatsen være tegn på manglende kommunikation.

Der er udarbejdet 5 SMART-mål relateret til den del af indsatsen, som vedrører Kulturkufferten. Der er en tydelig progression i omfanget af det pædagogiske personale, som informerer forældre om kulturkufferten. Evalueringen viser, at der undervejs i projektet er sket en markant øget indsats ift. italesættelsen af kulturkufferten. Denne øgede indsats fra det pædagogiske personale skulle gerne have ført til en stigning i andelen af forældre, som lånte kufferten med hjem, men der var kun mindre progression, og SMART-målet bliver ikke opfyldt. Som del af kulturkufferten nævnes også Mimbo Jimbo bogen, hvor man i dette tilfælde ikke ser en progression i antallet af forældre, der læser bogen med deres barn, og dermed bliver dette SMART-mål heller ikke opfyldt. Endelig bedes forældre og pædagogisk personale vurdere tiltagenes betydning for barnets sproglige udvikling. Her scorer begge over SMART-målets mindstekravet på 2,5, og man kan dermed betragte disse to mål som opfyldt. Dermed er 3 ud af 5 SMART-mål opfyldt, men det er problematisk, at man ikke er nået i mål med omfanget af forældre, der skulle have lånt kulturkufferten. Det betyder i henhold til indsats teorien, at man mangler den sidste afgørende mekanisme, for at tiltaget kan have en effekt – at flere af forældrene tager materialet til sig.

Med direkte afsæt i 2 af projektets 3 hovedmål er der udarbejdet 2 SMART-mål. Disse omhandler børnenes sproglige trivsel. Det første mål vedrørte progression i 3 og 5-åriges sprogvurderinger, og analysen viser i den forbindelse, at der kun ses mindre forandringer, som kan være tilfældige. Der er samlet ikke et fald i andelen af børn, der kategoriseret inden for særlig / fokuseret indsats. Det andet mål tog afsæt i læringshjulet, hvor succeskriteriet var en stigning på 0,2 (jf. læringshjulets 4 trins skala) i den samlede vurdering i læringshjulet på de to udpegede områder: Kommunikation og sprog (hed tidligere: Sproglig udvikling) samt Kultur, æstetik og fællesskaber (hed tidligere: Kulturelle udtryk og værdier). Her kan man ikke observere nogle nævneværdige forandringer og ingen progression på 0,2. Dermed kan det konkluderes, at begge SMART-mål ikke er opfyldt. I begge tilfælde er det dog vigtigt at pointere, at der tages afsæt i kommune-rapporter, som dermed inkluderer en større børnemålgruppe end projektet. Det betyder, at mindre progressioner kan forsvinde i gennemsnitstallene. Dette leder også frem til en problematik, som fremhæves i indsats teorien, idet man i projektet vælger, at f.eks. en indsats som kulturkufferten gøres tilgængelig for alle, den rettes ikke mod en bestemt målgruppe af børn eller forældre. Med en mindre målgruppe, kunne man nemmere kontrollere opfølgningen og potentielt måle en effekt.

Bilag 2: Skema til inspiration til forældresamarbejde

Udarbejdet med inspiration fra *Sprog er en gave*.¹⁹

Emne	Vigtige pointer	Hvordan gør vi det?
Erfaringer og viden om forældresamarbejde		
Dialog og kontakt med forældre		
Forældreinddragelse gennem fælles aktiviteter		
Forældreaktiviteter med fokus på barnets sproglige udvikling		
Dialog med forældrene om sprogstimulering i hjemmet		
Handlinger og initiativer fremover		

¹⁹ <https://www.aarhus.dk/media/35815/read-bogmaerke-0-3-aar.pdf>

PROJEKT GODT BEGYNDT:

Evaluering af sprogudviklingsindsats i Lolland Kommunes dagtilbud

Evalueringsrapport udarbejdet af:

Lene Illum Skov og Christina Hvas Andersen

UC SYD, Forskning og udvikling

Støttet af: Den A.P. Møllerske Støttefond

